

ЈАВНО УРБАНИСТИЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ
УРБАНИСТИЧКИ ЗАВОД БЕОГРАДА

OSCE

Мисија ОЕБС у Србији

СИГУРНИЈИ ЈАВНИ ПРОСТОРИ

студија о безбедности јавних градских простора у Београду

Радни тим Урбанистичког завода Београда Ј.У.П.

Директор Урбанистичког завода Београда

Антоније Антић, дипл. инж.арх.

Руководилац радног тима

Мр Наташа Даниловић Христић, дипл. инж.арх.

Синтеза

Ана Граовац, дипл. инж.арх.

Горана Ристовић, дипл. инж.арх.

Јасмина Ђокић, дипл. инж.арх.

Јавне саобраћајне површине, видови кретања

Предраг Крстић, дипл. инж. саобраћ.

Јавне зелене површине, фотодокументација

Немања Јевтић, дипл. инж. пејзаж. арх.

Осветљење јавних површина и видео надзор

Миша Јовић, дипл. инж. елект.

Анализа анкете, социо-економски аспект

Радмила Марковић, дипл. социол.

Ксенија Гвозденовић, дипл. економ.

Љубомир Фитликовић, дипл. економ.

Захваљујемо се на помоћи, инспирацији, подршци, труду и сарадњи:

МУП-у Републике Србије, Секретаријат Београд, потпоручник Милош Матаруга, дипл.инж.маш.

Архитектонском факултету у Београду, Проф др Владан Ђокић, дипл. инж. арх.

Центар за самостални живот инвалида, г-дин Дамјан Татић, дипл. прав.

Женски ромски центар Бибија, гђа Славица Васић

Центар за укључивање Рома Београда, г-дин Живојин Митровић

Орлово насеље, г-дин Танасије Миријевски

Реконструкција женски фонд, г-ђа Славица Стојановић и г-ђа Мирјана Миросављевић

Аутономни женски центар, г-ђа Лепа Млађеновић и г-ђа Тијана Попивода

Miguel Rodriguez Andreu, докторант Факултета политичких наука, Универзитета у Београду

Службеницима амбасада Велике Британије, Немачке и Канаде у Београду

Друштву урбаниста Београда

колегама и пријатељима

САДРЖАЈ

ТЕКСТУАЛНИ ДЕО

1. Увод	06
2. Методолошки приступ	06
3. Циљ, оквир и обухват пројекта	06
4. Прикупљање података	07
4.1. Подаци МУП-а и невладиних организација	07
4.2. Спровођење анкете	11
4.3. Анкетни лист	12
4.4. Евалуација и презентација података	14
5. Јавни простори града	17
6. Мере за постизање сигурности	17
6.1. Интегрални приступ	18
6.2. Мере превенције	18
6.3. Квалитет окружења и осећај власништва	18
6.4. Природно надгледање	19
6.5. Урбанистички елементи за повећање безбедности	20
6.5.1. Намена простора	20
6.5.2. Кретање кроз град	22
6.5.3. Зелене и слободне јавне површине	29
6.5.4. Расвета и видео надзор	33
7. Закључак	36
8. Литература	37

ГРАФИЧКИ ДЕО

1. Обухват Генералног плана Београда 2021
 2. Типологија урбаног ткива према намени и структури у обухвату ГП Београда
 3. Типологија урбаног ткива према намени и структури – централна зона
 4. Типологија јавних простора, детаљни приказ централне зоне
-

1. Увод

Безбедност и сигурност јавних простора је од највеће важности за заједнице које претендују да заслуже епитет одрживости. Није циљ да јавни простори само лепо изгледају и представљају атрактивно окружење за живот и рад, већ би исто тако морали бити места ослобођена од криминала и страха, која грађани активно, несметано и радо користе.

Повећање сигурности и мобилности корисника јавних простора, свакако је императив савременог друштва. До сада, планери и пројектанти нису поклањали довољно пажње питањима криминала. Као резултат тога, сусрећемо се са негативним примерима и наслеђених проблемима у простору. Потреба да се превенција криминала разматра као део планског процеса има за циљ да допринесе стварању окружења са условима за безбеднији живот. Чињеница је да се превентива криминала и насиља може спровести кроз елементе урбанистичког планирања и пројектовања, што је и апсолутни тренд у развијеним земљама света.

Циљ овог пројекта и истраживања који је његов саставни део је скретање пажње стручне и шире јавности на овај аспект живота у градским целинама. Тиме се отвара могућност за покретање и спровођење низа акција које могу да побољшају и унапреде општу сигурност, безбедност и комфор у коришћењу јавних градских простора, те Београд на тај начин промовишу у земљи, региону и свету.

После базичне процене безбедности простора, сигнализације «црних тачака» у граду, може се наставити са успостављањем мреже безбедних јавних простора, иницирањем и спровођењем пројеката за њихово опремање и реконструкцију, све до предлога награђивања успешних реализација. Циљ је да се низом брзих и једноставних акција унапреди безбедност грађана и посетилаца, а у смислу несумљиве перспективности и популарности српске престонице у будућности.

2. Методолошки приступ

Истраживање обухвата пре свега анализу постојећег стања на терену и спровођење анкете међу грађанима која пружа податке о личном осећају (не)безбедности у појединим просторима. Такође су коришћени сви расположиви формални и неформални подаци прикупљени кроз статистику коју води Министарство унутрашњих послова и невладине организације (врсте криминалних радњи и преступа од вербалног малтретирања до тежих прекршаја типа пљачке, физички напади, силовања и сл., локације на којима се понављају овакви преступи, доба дана, социјална категорија жртава – старост, пол, социјални статус или припадност мањинским групама). Упоредивањем прикупљених података класификовани су простори по типологији и створена слика о степену безбедности грађана на јавним површинама. Коначан излаз је графички приказ безбедних и мање безбедних зона, праваца кретања и тачака у граду, а према типологији простора (намени: паркови, шуме, блоковско зеленило, улице,

тргови, стазе, пролази, игралишта, обале река, запуштени простори – напуштени објекти и комплекси, гробља, станице и трасе јавног градског превоза, околина јавних намена – школа, обданишта, објеката културе итд, начину и интезитету коришћења) са предлозима за опремање простора у циљу превенције криминала и подизања степена опште безбедности грађана (боље осветљење, прегледност, појачан надзор, боља организација суседства итд.). Пројектом се осим мера које треба спровести, дефинишу и приоритети реализације.

Овакав материјал, у виду текстуалног дела и графичког прилога у одговарајућој размери, на расположивим подлогама (нпр. орто-фото снимак из авиона или ДТК – дигитализована топографска карта), у аналогном и дигиталном облику, дистрибуира се свим органима локалне самоуправе (нпр. Скупштини града Београда, општинама, Секретаријату за урбанизам и грађевинске послове, Дирекцији за грађевинско земљиште и изградњу града, Секретаријату за саобраћај и Дирекцији за јавни градски превоз, Секретаријату за заштиту животне средине, Управи за енергетику, јавним комуналним предузећима – нпр. Градско зеленило, Погребне услуге, Електродистрибуција итд.), Министарству рада и социјалне политике, као и надлежном Министарству унутрашњих послова и свим осталим институцијама и организацијама које су учествовале у реализацији пројекта. Сви прикупљени подаци налазе се у документацији пројекта.

3. Циљ, оквир и обухват пројекта

Један од кључних циљева је успостављање везе између осећаја безбедности у јавним градским просторима и процеса урбанистичког планирања и пројектовања. Да би се то постигло, мора се ставити знатно већи нагласак на квалитет планирања и уређивања простора. Планска политика треба да подржи овај принцип и да јасно нагласи да је безбедност заједнице интегрални део планског документа, те да се да приоритет плановима и пројектима који узимају у обзир здравље становништва, превенцију криминала и безбедност заједнице. Креирањем безбеднијег и сигурнијег окружења помогло би се да се смање прилике за криминал, као и страх од криминала. За овакву акцију идеално је, обезбедити подршку и сарадњу струке, локалне самоуправе, грађана, Министарства унутрашњих послова, невладиних организација и других заинтересованих субјеката.

Тема студије не обухвата насиље у породици, безбедност у саобраћају, хулиганско понашање на стадионима или међународни тероризам, јер то се регулише у оквиру неких других законских одређби. Међутим, превенцијом криминала, наглашавањем потребе за спонтаним надгледањем и стварањем активног суседства, кроз подизање свести грађанства и бољом сарадњом свих слојева друштва, индиректно, може се осетити утицај и на општу безбедност и осећај личне сигурности и заштићености.

Односи између урбанистичких решења изграђеног окружења са једне и криминала и асоцијалног понашања са друге стране су

комплексни. Два кључна утицаја на криминал и асоцијално понашање у овом контексту врше прво, природа физичког окружења, и друго, природа друштвеног окружења, на пример каква се интеракција остварује унутар локалне заједнице, као и са њеним окружењем.

Показало се да укључивање разумних мера безбедности током планирања и пројектовања смањује ниво криминала, страха од криминала и нереда. Циљ је да се креира безбедно и сигурно окружење за становнике и кориснике јавних простора, али треба избегавати стварање тз. "тврђаве" (примери појачаног полицијског присуства у неким срединама, гетоизације, ограђивања и ангажовање приватног обезбеђења и сл.), који би могао бити контрапродуктиван у односу на циљ да се створи атрактивно животно окружење и успоставе одрживе заједнице. Успостављањем квалитетног окружења и обезбеђивањем да ће се њиме адекватно управљати и да ће се на прави начин одржавати, заједнице се могу са више успеха охрабривати да испољавају осећај заједничког власништва и одговорности. Укључивањем у процес планирања и пројектовања искустава полиције на превенцији криминала, различитих организација, грађана - становника и корисника, могао би се успоставити баланс и тако испунити жеља да се стварају "боља места за живот".

Просторни обухват пројекта је у граници "Генералног плана Београда 2021", што обухвата око 80% површине административног подручја града Београда, тј. територију административних општина Стари град, Врачар, Савски венац, Звездара, Раковица, Чукарица, Нови Београд и делове Вождовца, Палилуле, Земунa, Сурчина и Гроцке. На овај начин обухваћене су по карактеру различите просторне целине, од централних урбаних зона до периферних руралних предела, које подразумевају разноврсне топографске, морфолошке, типолошке, економске и социјалне одлике и компоненте. Такође, чињеница да је простор разрађен кроз "Генерални план Београда 2021" даје могућност касније олакшане процедуре разраде детаљније планске и пројектне документације и брзе реализације интервенција на јавним површинама.

Дистрибуција пројекта има за циљ да сви они који одлучују о каснијим реализацијама и воде рачуна о уређењу и одржавању јавних градских простора, имају преглед стања и припремљен основ за будуће акције које су у њиховој надлежности. Такође, органи који су задужени за безбедност грађана и одржавање реда добијају јасни показатељ где је потребно појачано присуство на терену, у које доба дана, или је могуће обезбедити алтернативни надзор сигурносним камерама. Локалне заједнице - суседства, могу организовати сопствену неформалну контролу над простором, тз. природно надгледање без угрожавања приватности, уколико се спроведу основне мере техничке превенције.

Свест о потреби за оваквим пројектима јасно је исказана и кроз израду студије "Безбедности на локалном нивоу" коју је израдио Центар за студије безбедности и истраживање тероризма, Института за политичке студије у Београду (Политика, Press, 20.01.2007.). Према овој студији, Београд се убраја

у средње безбедне градове, а неке од препорука су формирање градске полиције и инсталирање видео надзора на најфреквентнијим градским локацијама.

4. Прикупљање података

Подаци коришћени у студији су подељени у више категорија и тичу се рада на терену, запажања и снимања постојећег стања, констатовања типолошких одлика и елемената простора, анкетирање грађана о личном осећају безбедности, коришћења урбанистичке документације у виду планова, подлога и других ранијих истраживачких подухвата, прикупљање и проучавање иностраних примера примењених у пракси.

Чињеница је да ова тема на овај начин на овим просторима није раније разматрана, те да и статистички подаци који постоје у смислу података којима располажу надлежни органи реда, невладине организације или подаци који се могу прикупити на основу вести објављених у медијима ("press clipping") нису класификовани на начин који би дао јасне и недвосмислене инпуте о проблематичним просторима у граду са аспекта безбедности. Са друге стране лични осећај је много шири појам и перцептивно истанчанији. Тако на пример, неки простори у којима се званично нису дешавале екцесне ситуације окарактерисани су од стране грађана, а пре свега због свог изгледа и запушености, као простори које избегавају и у којима су ако су приморани да их користе не осећају сигурно. Из тог разлога овај пројекат се у највећој мери ослања на анкету која је спроведена и њене резултате, јер и циљ пројекта је напаравити пресек професионалног односа према урбаном простору и односа грађана према истом.

4.1. Подаци МУП-а и невладиних организација

За потребе истраживања остварена је сарадња са Министарством унутрашњих послова, Секретаријатом Београда као и са невладиним као што су Центар за самостални живот инвалида, Реконструкција женски фонд, Аутономни женски центар итд. Том приликом добијени су подаци и информације о случајевима који се пријављују полицији али и о оним другим случајевима, када грађани немају довољно поверења у институције, те се обраћају организацијама које им пружају различите видове помоћи и подршке (СОС телефони, правна помоћ, траума центар).

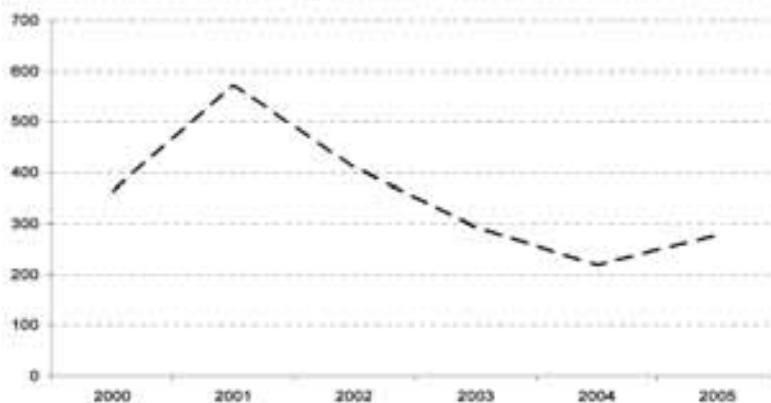
Овом приликом подаци о безбедности су сужени на једну специфичну групу – жене. Тиме је добијена слика о угрожености према традиционалном схватању осетљиве и лако повредљиве групе становништва, која је у исто време веома активна и мобилна, а у Београду чини значајни део популације (према попису становника од 31. марта 2002. око 53% становника престонице су жене).

Од МУП-а РС, Секретаријат Београд добијени су подаци на основу којих је формиран преглед кривичних дела над женама на подручју десет градских општина Београда у периоду од 2000 до 2005 године, искључиво на јавним површинама.

Идентификовано је шест основних група кривичних дела: џепне крађе, разбојништва, силовања, силовања у покушају, убиства, убиства у покушају. У приказу нису обрађене џепне крађе, већ је дат нагласак на тежа кривична дела. На подручју Београда у периоду од 2000–2005 године, забележено је 2135 случајева разбојништва над женама (под разбојништвом се сматра употреба или

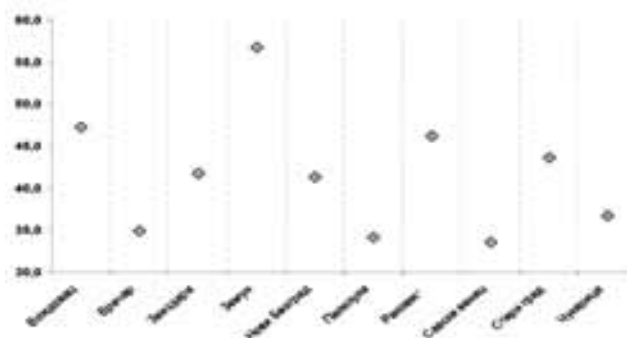
претња силе и са умишљајем, одузимање туђе покретне ствари са или без ношења тешке телесне повреде или лишавање живота, да би се остварила противправна имовинска корист – Кривични закон Републике Србије чл 168, 169). У периоду од 2001 до 2004 године уочава се тенденција опадања ове врсте кривичних дела. Међутим, у 2005 години, дошло је до поновног раста.

Број разбојништва над женама на подручју БГД по годинама (2000 - 2005)

Око петина свих случајева разбојништва (19%) над женама одиграла се у општини Нови Београд (424 случаја). Затим следе општине Стари рад са 265 (12%) и Вождовац 235 случајева (11%). У четири општине (Врачар, Звездара, Палилула, Чукарица) евидентиран је приближан број разбојништвa (у свакој по око 10% - између 200 и 210). У општинама Земун, Савски венац и Раковица било је мање случајева разбојништва над женама.

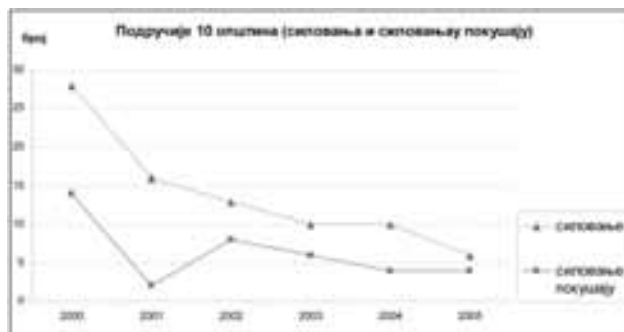
Процент решених разбојништва над женама по општинама (укупно 2000 - 2005)

Разбојништва над женама по општинама (укупно 2000 - 2005 год)

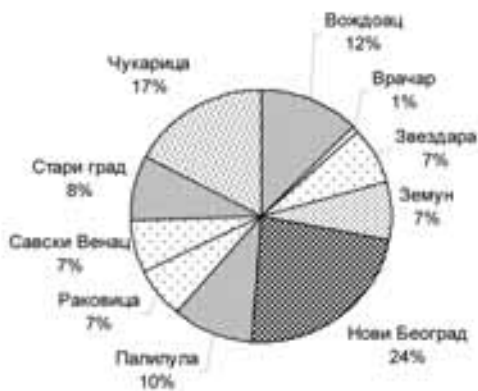
Укупно, на подручју Београда у периоду 2000 – 2005 година, забележено је 83 случаја силовања и 38 силовања у покушају. Уочава се тенденција опадања ове врсте кривичних дела.

Од укупног броја случајева разбојништвa над женама, највећи проценат решених случајева био је у општини Земун (57%). У осталим општинама овај проценат не прелази 50%. Тако је у Раковици 46%, а затим следе групе општине са приближно истим процентом решених случајева ових кривичних дела: Стари Град, Звездара и Нови Бгд (44%, 42% и 41%), односно општине Врачар, Палилула и Савски Венац (35%, 34% и 34%).

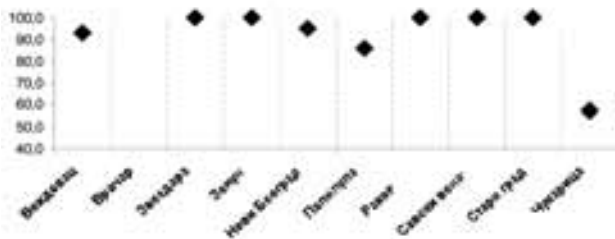
Скоро четвртина (24%) свих случајева силовања и силовања у покушају (121) одиграла се у општини Нови Београд (28 случајева). Затим следе општине: Чукарица са 21 случајем (17%), Вождовац са 15 (12%), Палилула са 12 (10%) и Стари Град са 10 (8%). У четири општине (Звездара, Земун, Раковица и Савски венац) евидентиран је приближан број силовања и силовања у покушају (по 9 и 8 случајева – по око 7%).

Број силовања (укључени и покушаји силовања) по општинама 2000 - 2005.

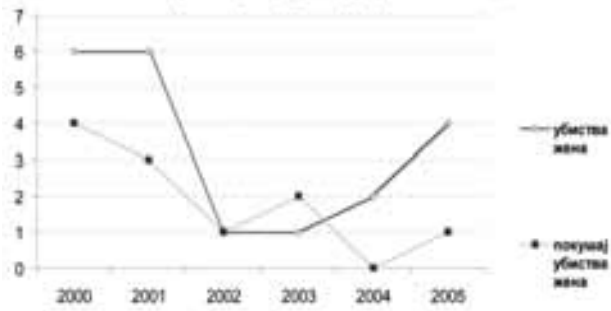
Од укупног броја (83) силовања, решено је готово 90%. Најмањи проценат (57%), забележен је у општини Чукарица. На општини Врачар није забележен ни један случај силовања.

Процент решених случајева силовања 2000 - 2005.

Укупно, на подручју Београда у периоду 2000 – 2005 година, убијено је 20 жена а евидентирано је још 11 покушаја убиства. Уочава се да после пада у 2002. и 2003. години, долази до пораста ове врсте кривичних дела.

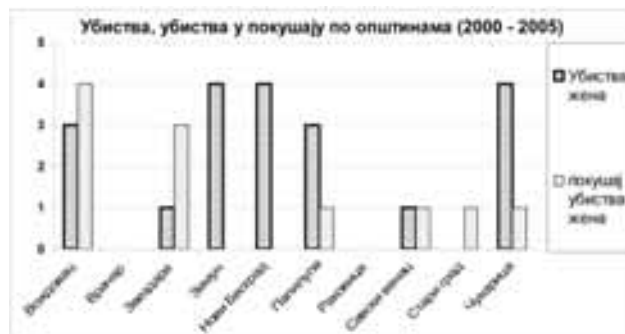
Убиства, убиства у покушају, подручје 19 општина БГД

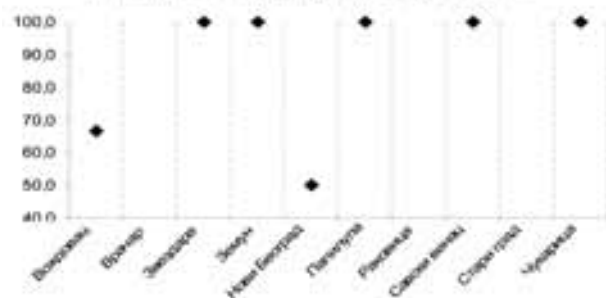
По четири случаја убиства жена у периоду 2000 – 2005. забележена су у општинама: Земун, Нови Београд, Чукарица, а по три случаја у општинама Вождовац и Палилула. Један покушај убиства забележен је у општини Стари Град. Није било убиства и покушаја убиства жена у општинама Врачар и Раковица. На Вождовцу је било највише покушаја убиства жена.

Од укупног броја (20) убиства жена, решено је 85% (17). Најмањи проценат забележен је у општинама Нови Београд (50%) и Вождовац (67%).

Убиства и убиства у покушају спадају у најтежа кривична дела. Међутим, у документацији коришће-

Процент решених случајева убиства жена 2000 - 2005.

ној за ово истраживање не наводе се разлози због којих су она почињена или намеравана, нити се ближе лоцирају места на којима су почињена. Да ли и у којој мери су то дела почињена у афекту, из страсти, са или без предумишљаја? Да ли су се десила у станovima или на отвореном, да ли су на неки начин везана са насиљем у породици, али су под извесним околностима пренета у јавни простор? Може се само нагађати да ни једно од ових убиства или покушаја убиства жена није мотивисано разбојништвом, јер су разбојништва посебно исказана. Због ове нејасноће ови подаци су изузети из даљих разматрања.

Из наведених података о броју и врсти разбојништва произилази да је безбедност жена најугроженија на територији Новог Београда. По степену угрожене безбедности следе: Стари Град, Вождовац, Палилула и Чукарица. На сличан закључак смањене безбедности указује и релативно мали проценат решених случајева ове врсте. Према истом критеријуму (број наведених кривичних дела, проценат решених случајева), најбезбеднија су биле општине: Раковица Земун и Савски Венац.

Детаљнији подаци о броју и врсти кривичних дела по улицама, допуштају како прецизније лоцирање најугроженијих праваца тако и предузимања што делотворнијих краткорочних и дугорочних мера у простору, на сузбијању ове врсте насиља.

Анализиране су и рангиране најугроженији улице у којима је број разбојништва већи од дванаест (просечно два годишње или више од тога броја). По овом критеријуму издвојено је 28 улица - булевара од укупно 670 улица - булевара (4,2%) у којима су евидентирана ова кривична дела. У ових 28 улица / булевара забележено је у периоду од 2000 до 2005 године укупно 655 случајева разбојништва на женама, или око 30,3% броја (2135) разбојништва забележених у свим улицама - булеварима (670) на

подручју десет градских општина. Евидентна је велика концентрација бројнијих случајева разбојништава (12 и више случајева по улици), у малом броју улица.

р бр	улица	број разбојништава већи од 12 (2000 - 2005)
1	Булевар краља Александра	61
2	Јурија Гагарина	57
3	Устаничка	40
4	Булевар ослобођења	35
5	Булевар Михајла Пупина	32
6	Пожешка	29
7	Гандијева	26
8	Бул Арсенија Чарнојевића	26
9	Војислава Илића	25
10	Булевар Зорана Ђинђића	24
11	Милентија Половића	23
12	Војводе Степе	22
13	Рузвелтова	21
14	Париске Комуне	20
15	Бул Деспота Стефана	19
16	Зрењанински пут	19
17	Тадеуша Кошћушка	18
18	Омладинских бригада	17
19	Нехруова	17
20	Гоце Делчева	17
21	27 марта	16
22	Првомајска	15
23	Цара Душана	14
24	Народних хероја	13
25	Видиковач венац	13
26	Трговачка	12
27	Трећи булевар	12
28	Отона Жупанчића	12
укупно		655

Не постоји слична концентрација по улицама - булеварима у случајевима силовања (силовања у покушају). Она се углавном дешавају у мањим,

мирним и улицама у предграђима и на периферији. Изузетак је Нови Београд где се запажа врло висока концентрација ових кривичних дела на улице и булеваре у којима су се догађала разбојништва. Тако се, на пример, од 20 силовања у овој општини, 16 десило у улицама и булеварима у којима су се десила и разбојништва, а од 8 покушаја силовања, четири је било у истим.

Наведена велика концентрација случајева разбојништава над женама на релативно мали број улица и булевара пружа могућност да се, прописивањем и спровођењем, поред осталог, адекватних урбанистичких услова и мера, уз умерена улагања и у кратком року, број ових кривичних дела знатно смањи.

Такође, анализиране су најугроженије улице по општинама у којима је број разбојништава већи од девет (просечно 1,5 годишње или више од тога броја). По овом критерију издвојено је 44 улица од укупно 670 улица (6,5%) у којима су евидентирана ова кривична дела. При том, треба имати у виду да су: Булевар краља Александра, Устаничка, Булевар ослобођења и Рузвелтова дати, из разлога упоредивости, одвојено за сваку општину кроз које пролазе, без обзира што су у питању исти булевар и исте улице који се протежу у две или више општина.

Анализа случајева разбојништава над женама, по улицама и булеварима, у којима је број разбојништава девет или већи од девет, показује велике разлике по општинама, када је у питању број ових случајева, изнад и испод овог броја (9). Стављањем у однос броја разбојништава у улицама и булеварима, посебно за сваку општину, који је девет или већи од девет случајева и укупног броја случајева разбојништва за исту општину, добијамо проценат концентрације ове појаве на улицама, по општинама.

општине	укупан број разбојништава	улице (булеваре) са девет и више случајева разбојништава	% учешћа улица (бул) са 9 и више разбојништава у укупном броју случајева у општини
ВОЖДОВАЦ	235	70	29,8%
ВРАЧАР	212	39	18,4%
ЗВЕЗДАРА	206	63	30,6%
ЗЕМУН	78	15	19,2%
Н БГД	424	296	69,8%
ПАЛИЛУЛА	211	83	39,3%
РАКОВИЦА	164	22	13,4%
САВСКИ ВЕНАЦ	140	36	25,7%
СТАРИ ГРАД	266	52	19,5%
ЧУКАРИЦА	199	59	29,6%
Укупно	2135	735	34,4%

Процент концентрације случајева разбојништава (девет и више од девет) по улицама (булеварима), изузетно висок за општину Нови Београд (око 70% свих случајева). На другом месту по проценту уличне концентрације броја разбојништава нашла се општина Палилула (40% свих случајева). Треће место такоређи „деле“ општине Чукарица, Звездара и Вождовац (око 30% свих случајева). Најмањи проценат концентрације случајева разбојништава над женама забележен је у општинама: Раковица (13%), Врачар (18%) и Земун (19%).

У наставку дат је однос процента концентрације разбојништава по општинама (девет и више од девет) према просечном проценту концентрације за све општине. Види се да је проценат концентрације разбојништава на Новом Београду двоструко већи од просечног процента концентрације за све општине.

ОПШТИНЕ	однос процента концентрације разбојништава по општинама (девет и више) према просечном проценту концентрације за све општине
ВОЈДОВАЦ	86,52%
ВРАЧАР	53,44%
ЗВЕЗДАРА	88,83%
ЗЕМУН	55,86%
НОВИ БЕОГРАД	282,79%
ПАЛИЛУЛА	114,26%
РАКОВИЦА	38,97%
САВСКИ ВЕНАЦ	74,69%
СТАРИ ГРАД	56,79%
ЧУКАРИЦА	86,12%
просек за 10 општина	100,00%

Различит проценат концентрације разбојништава по општинама и улицама, упућује на различит приступ у погледу прописивања услова и предузимања превентивних мера, поред осталог и из урбане области (боља прегледност простора, отворенији станични перони, прилагођавање техничких норматива пројектовања зграда, прилагођавање норматива јавног осветљавања, норматива врста, густина и распореда садница у парковима, дуж шеталишта, улица и насељског зеленила итд.), за општине великог процента концентрације ове појаве (Нови Београд, Палилула, Чукарица, Звездара, Вождовац), од услова и мера које би важиле за општине малог процента концентрације разбојништава над женама (Раковица, Врачар и Земун).

У случају општина високог процента концентрације разбојништава по улицама могао би се број ових кривична дела знатно смањити доношењем и применом одговарајућих мера из урбане и других области (режим јавног градског превоза, чешће патроле органа јавног реда, видео надзор итд.) уз умерена улагања и у кратком року, а у случају општина ниског процента концентрације слични позитивни резултати могли би се очекивати тек у дужем периоду и уз већа улагања.

Будући да је у општинама Нови Београд, Палилула, Чукарица, Звездара и Вождовац забележено око 78% укупног броја разбојништава за подручје свих 10 општина, са девет или више од девет случајева по улицама, и 71% свих силовања са силовањима у покушају, следи да би се превентивним деловањем у овом општинама, на простору набројаних улица и булевара, могло очекивати да се безбедност жена па тиме и укупна безбедносна ситуација у граду, у кратком периоду, знатно побољша.

Такође, за потпуније дефинисање одговарајућих

мера треба имати у виду да се око 85% разбојништава и силовања десило у вечерњим, ноћним и раним јутарњим сатима. Најугроженију старосну категорију чиниле су жене од 26 до 35 година старости (27% укупног броја нападнутих), затим, такоређи равноправно, још две старосне групе: оне од 36 до 45 година (21%) и оне између 46 и 55 година (22%).

4.2. Спровођење анкете

Циљ анкете, како је већ речено, је утврдити лични осећај безбедности грађана у јавним просторима. Анкета је дистрибуирана различитим категоријама становништва да би се добили што јаснији показатељи (водило се рачуна о заступљености оба пола, различитих генерација, појединих угрожених или мањинских групација, као и о страним држављанима који тренутно живе у Београду).

спровођење анкете	број	%
укупан број дистрибуираних анкета	220	100
број попуњених анкета	190	86,37
број непопуњених анкета	30	13,63

На питања која су захтевала описне одговоре, добијени одговори нису довољно прецизни, што може да буде резултат недостатка негативних искустава по питању безбедности, али и генералне необавештености грађана о овој теми и могућностима промене стања.

Највећи број испитаника који су се одазвали анкети су женског пола. Ово је интересантно јер се сматра да су жене чешће жртве насиља, као део становништва који се традиционално сматра рањивијим. Савремени услови живота жене чине врло активним делом становништва, оне раде, иду у снабдевање, упућене су у проблеме деце и омладине, излазе у вечерњим сатима.

пол	број испитаника	%
женски	118	62
мушки	72	38
укупно	190	100

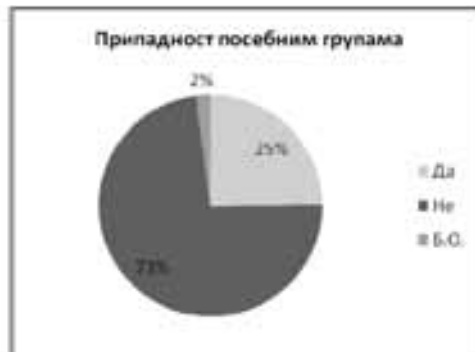
Евидентан је мали број грађана старости између 56 – 75 и преко 75 година који су се одазвали анкети. Већина је била незаинтересована, правдала је то својим осећајем безбедности или чињеницом да се врло мало крећу ван најужег суседства у коме живе или да се крећу само у преподневним часовима, тј. никада ноћу када би се евентуално осећали небезбедно.

старост	број испитаника	%
18 - 25	65	34
26 - 35	42	22
36 - 55	57	30
56 - 75	18	9
> 75	2	1
без одговора	6	3
укупно	190	100

Према месту становања већина испитаника се изјаснила за десет градских општина, стим да највећи број, око 30 % станује на левој обали Саве (Нови Београд и Земун) док у централном делу града (Стари град, Врачар) живи 10% анкетираних.

без обзира на другачију етничку припадност, сексуалну оријентацију, инвалидитет или неку другу категорију.

група	број испитаника	%
особе са спец. потребана	0	0
етничке групе	29	62
геј/лезбо	0	0
друго (млади)	13	27
б.о.	5	11
укупно	47	100

Већина грађана се није препознала као нека од "специфичних" категорија становништва, како је то било понуђено у анкети. Није утврђено да ли је ово резултат неповерења у анонимност датих података или заиста осећај потпуне интеграције у друштво,

4.3. Анкетни лист

ЈАВНО УРБАНИСТИЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ УРБАНИСТИЧКИ ЗАВОД БЕОГРАДА

Палмотићева 30, 11000 Београд, Телефони: дир. (011)3331-510, централа (011)3331-500, телефакс (011)3331-550
www.urbel.com, office@urbel.com

АНКЕТА О ЛИЧНОМ ОСЕЋАЈУ БЕЗБЕДНОСТИ У ЈАВНИМ ГРАДСКИМ ПРОСТОРИМА

анкета је анонимна, сви подаци ће се користити само за потребе истраживања нивоа безбедности и перцепције појединаца и остају тајни

1. ПОДАЦИ О ИСПИТАНИКУ И ЊЕГОВИМ НАВИКАМА (обележити или уписати)

1.1. Пол: женски
 мушки

1.2. Годиште 18-25
 26-35
 36-55
 56-75
 >75

1.3. Општина/део града на којој испитаник живи
.....
ради/студира
.....
најчешће проводи слободно време
.....

1.4. Да ли сматрате да се по било чему издвајате или можда припадате некој од "посебних" група становника?

- да не
- особе са специјалним потребама (инвалиди...)
 етничке групе (Роми...)
 геј/лезбо
 друго (млади, стара лица...)

1.5. Када се најчешће крећете у отвореним јавним просторима (улице, тргови, паркови ...)

- рано ујутро (4 -8)
 преподне (8 -12)
 поподне (12 -19)
 увече (19 -24)
 касно ноћу (24 -4)

1.6. Најчешћи видови кретања (ако је изабере више одговора, по могућству рангирати)

- пешке
 бициклом
 јавним градским превозом
 такси возилима
 сопственим колима

2. ПОДАЦИ О ЛИЧНИМ ЗАПАЖАЊИМА И ОСЕЋАЈИМА (обележити или уписати)

2.1. Да ли постоји део града или појединачне локације у које не волите / не желите да идете из страха за своју безбедност? Навести који делови града и зашто?

- да не

2.2. Да ли избегавате да излазите из куће у одређено доба дана/ноћи из страха за своју безбедност? Зашто?

- да не

Да ли се подједнако сигурно осећате на јавним местима и када сте сами као и у друштву ?

- да не

Да ли сматрате да је ваша мобилност на било који начин угрожена ?

- да не

2.5. Да ли сте икада ви лично или члан ваше породице / близак пријатељ, доживели нешто непријатно на јавном месту? Које врсте, од чије стране, са којим разлогом, где у граду и шта су биле последице?

- да не

- вербални напад
 физички напад
 џепарење
 пљачку
 силовање
 убиство (као очевидац,...)

2.6. Како реагујете када присуствујете (не својом вољом) неком од наведених напада на друге особе на јавном месту?

- не мешам се, гледам своја посла
 застанем да видим о чему се ради, па продужим даље
 одмах реагујем, умешам се, без обзира на последице по мене
 тражим помоћ од присутних грађана
 тражим помоћ, зовем органе реда

3. КАКО ПОБОЉШАТИ БЕЗБЕДНОСТ НА ЈАВНИМ МЕСТИМА (обележити или уписати)

3.1. Да ли имате поверење у органе реда? Да ли су доступни када треба? Какав је њихов однос према преступницима /жртвама, по вашем мишљењу или искуству?

- да не

3.2. Да ли би неке мере - интервенције у простору могле да побољшају сигурност?

- да не

- боље осветљење ноћу
 боља прегледност простора
 другачија оријентација објеката
 другачије уређење зелених површина
 видео надзор
 ограде и капије
 чешће патроле органа реда
 другачији режим јавног градског превоза

3.3. Шта су ваши предлози?

У ИМЕ РАДНОГ ТИМА, ЗАХВАЉУЈЕМО СЕ НА ПОМОЋИ

4.4. Евалуација и презентација података

Први део анкете имао је улогу утврђивања основних података о навикама и преференцама грађана у коришћењу јавних градских простора, времену коришћења и начинима кретања. Највећи број грађана у јавним просторима борави у поподневним часовима (између 12 и 19), а у "активном" делу дана од 8-24 часа обавља се 88% боравка ван места становања.

видови кретања	број одговора	%
пешке	128	35
бициклом	19	5
јавним превозом	130	36
таксијем	34	9
колима	57	15
б.о.	0	0
укупно	360	100

Други део анкете имао је задатак да утврди степен осећаја личне сигурности, на основу запажања и искустава. На питање да ли анкетирани избегавају неке делове града, поједина насеља или поједине делове простора из страха за сопствену безбедност половина испитаника је изабрала позитиван одговор.

одговори	број одговора	%
да	96	51
не	86	45
б.о.	8	4
укупно	190	100

Занимљив податак је да се већина испитаника у Београду креће пешке (35%) или неким од видова јавног градског превоза (36%), док око 24% користи сопствено возило или услуге такси службе. Најмањи број испитаника вози бициклу, што се може приписати како неповољној морфологији терена (у равничарским срединама овај вид транспорта је далеко заступљенији), тако и непостојању одговарајућих бицикличких стаза у већем броју, безбедности у саобраћају тј. страху од војње у београдским условима.

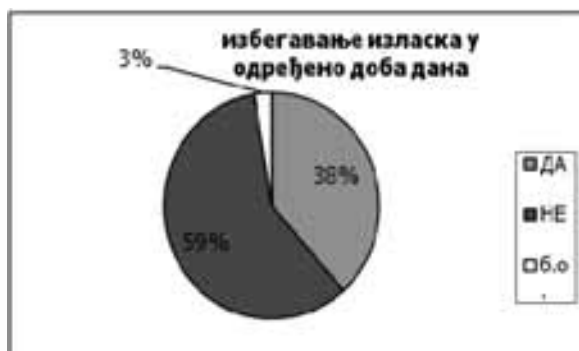
У образложењу су наведени делови града, који су због прегледности разврстани на општине и забележени као опште константације, са бројем поновљених одговора.

Као појашњење оваквог става наведени су најчешћи разлози за страх грађана. Занимљиво је да приближно исти број анкетираних наводи просторне и социјалне проблеме као кључне за избегавање појединих делова града. Веза између ова два аспекта је очигледна, тј. мрачни и неуређени простори аутоматски привлаче особе девијантног понашања и представљају потенцијалну опасност за све остале.

1. Вождовац- Медаковић, Браће Јерковић, Аутокоманда, ул. Војводе Степе	6
2. Звездара- шума Звездара и парк	
3. Земун- Земун поље, парк	3
4. Нови Београд- блокови, Старо сајмиште, Ушће	9
5. Савски венац- око аутобуске и железничке станице, пијаца Зелени венац, парк Топчидер	17
6. Стари град- доњи део града, Трг Републике	4
7. Чукарица- Жарково Ада	3
8. Раковица- парк, Миљаковачке шуме	3
9. Центар града- обухвата више општина	9
10. Сиромашни делови, приградска насеља	6
11. Мрачни, неосветљени, непрегледни, неуређени делови града и унутрашњост блокова	28
12. Мостови	4
13. Подземни пролази	4
14. Трамвајска и аутобуска стајалишта	3

ОБРАЗЛОЖЕЊА	испитаници
јер су простори мрачни, неприступачни, неуређени, запуштени	17
профил људи (бескућници, наркомани, алкохолчари, присуство "Скинса" салеџија и других "опасних" особа...)	18
гуње...	2

Мобилност грађана, тј. несметан осећај слободе и сигурности у коришћењу јавних градских простора је о д изузетног значаја. На питање да ли избегавају излазак из куће (као синонима сигурног простора) у одређено доба дана, већина испитаника је одговорила да не избегавају.

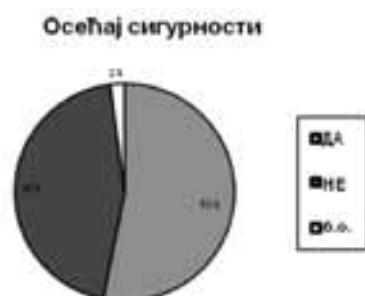
Овај глобални став је допуњен детаљнијим одговором половине испитаника да избегавају да излазе у ноћним часовима.

одговори	број одговора	%
ноћу-како	35	48
било који део дана	2	3
б.о.	36	49
укупно	73	100

Као разлози избегавања кретања у појединим јавним просторима у највећем броју се наводе страхови од напада, стим да треба занемарити одговоре који се тичу безбедности у саобраћају јер то није директна тема овог истраживања. Мањи број грађана се пожалио на недостатак органа реда на улицама, као и на комунални проблем са псима луталицама.

страх од удара, напада (присуство "скинса" и осталих неофицијалних)	25
присуство мачија, криминалаца, алкохолчара, наркомана	7
велики број паса луталица	5
недовољно осветљене улице и "нигде живе дечи"	5
непоштовање саобраћајних прописа (људи возачи)	5
нема довољно "јавних безбедника"	3

Осећај веће сигурности у групи од случајева када се појединци налазе у јавним градским просторима није значајно различит. Образложење да је у групи осећај сигурности појачан, да је пријатније и лепше, је потпуно логично.

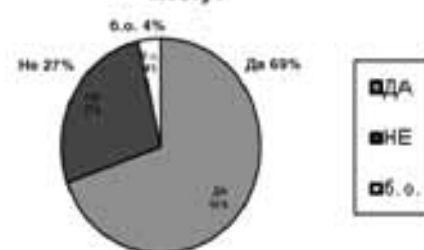
На директно питање везано за смањење мобилности тј. њено угрожавање нас доводи до сличног резултата по коме нешто више од половине испитаника не сматра да им је смањена могућност кретања и доступност простора, али такође су изнети врло конкретни разлози за смањену мобилност који се првенствено односе на свакодневне саобраћајне проблеме или честе радове и поправке, као и недовољно одржавање јавних простора у граду. Криминализиција друштва није препозната као један од кључних разлога (што би требало да представља побољшање у односу на стање какво је било средином 90-тих година).

одговори	број одговора	%
ДА	81	42
НЕ	102	54
б.о.	7	4
Укупно	190	100

Чиме је мобилност угрожена?	број одговора
• Лошом организацијом саобраћаја у граду у целини – коловог, стационарног и пешачког саобраћаја (то је чак изражено у појединим деловима града; уски тротоари; паркирани аутомобили на тротоарима; мало мостова који успоравају саобраћај...)	13
• Лошом организацијом градског превоза (гуње у самом аутобусу, нема их довољно, поготову у ноћним сатима; човек не може да планира своје време јер је саобраћај у одређеним интервалима успорен; не може се стићи ка неком деловима града; далека су аутобуска стајалишта)...	19
• Радовима и дешавањима на улицама и јавним просторима (необезбедени шахтови; радови на улицама и зградама; манифестације и штрајкови; брзин возача аута и аутобуса)	6
• Запуштеним, неуређеним, неосветљеним зеленим површанима у неком деловима града	3
• Угрожени као странци	2
• Због пораста криминала у друштву	2

Одговори на питања везана за лична негативна искуства доживљена у јавним градским просторима дају слику о учесталости и врсти непријатности.

Да ли је доживљена непријатност на јавном месту?

врста доживљених непријатности		
одговори	број одговора	%
вербални напад	71	32
физички напад	62	28
целарење	64	29
пљачка	16	7
силовање	3	1
убиство	4	2
укупно	220	100

На захтев да дефинишу локације на којима су доживели неку врсту непријатности, испитаници су их у својим одговорима поделили на две групе: конкретне градске просторе – углавном централне зоне и отворене зелене површине и опште констатације везане за елементе простора и функционисања града.

места доживљених непријатности	број испитаника
у јавном превозу	17
у центру града (Трг Републике, Скадарска, Палотићева, Кнез Михајлова, Хиландарска, Теразије, Каленићдан, ...)	12
у излетштима и парковима (Ада Циганлија, Кошутњак, парк на Звездари, Зенунски парк...)	5
улази у зграде	2
ресторани-олчавони	2

На питање како грађани реагују када су сведоци неке врсте напада у јавном простору, испитаници су понудили више варијанти одговора, иако у виду различите ситуације у којима су се налазили, као и хипотетичке ставове како би поступили у оваквим слушајевима. Око 50% грађана у суштини не реагује, око 29% активно реагује, самостално или уз помоћ других присутних лица, док 21% анкетираних очекује помоћ од стране органа реда.

реаговање на напад	број одговора	%
не меша се	62	27
застане, па продужи	52	23
одмах реагује	25	11
тражи помоћ од присутних	41	18
зове органе реда	49	21
укупно	229	100

Трећи део анкете је посвећен предлозима за повећање безбедности. Посебна област се односила на поверење грађана које имају у институције које су задужене за безбедност и сигурност. Незнатно више од половине грађана нема поверење у органе реда.

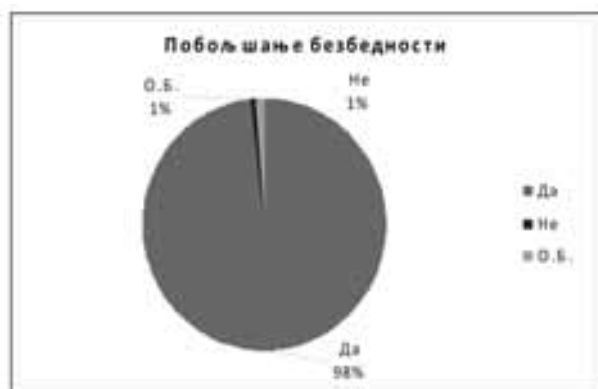
Већина мисли да полиције нема када је најпотребнија те да има благ однос према преступницима и непријатан према жртвама. Међутим има и оних који имају потпуно поверење у органе реда, сматрају да они свој посао раде

коректно и професионално, сматрају да су законске и казнене одредбе сувише благе и да је могуће увести нека побољшања. Очигледно је да је поверење у органе реда нарушено, али оно се полако враћа и треба га постепено градити и повећавати, између осталог и интензивнијом сарађом са локалним заједницама, мерама као што су стални и грађанству познати и доступни позорници у стамбеном кварту, школи и сл.

утисци о доступности - расположивости органа реда	број испитаника
нису доступни	14
реагују са закашњењем	8
нема их довољно на свим местима	6
доступни су	6
могло би бити боље	2
нема искуства	5

однос органа реда према преступницима	број испитаника
благ су	7
слабе су казне; закон им не дозвољава да реагују	6
коректни, професионални, савесни	7
нељубазни, насилни, корумпирани, вређају	15
не реагују на адекватан начин (не раде свој посао)	7
неинтересовани	6
повезани са преступницима	5
жртва се осећа као преступник	5
физички малтретирају	4
криве Рома	4
кало више љубазности	2
нема искуства	6

Убедљива већина испитаника, 98% сматра да је могуће сповести мере које би довеле до повећања сигурности у јавним градским просторима.

Највећи број анкетираних, од 22 до 30%, означио је боље осветљење и чешће патроле органа реда као кључне мере. Такође велики број се определио за другачији режим рада јавног градског превоза, чак и за видео надзор (12-13%), што се обично сматра непопуларном мером јер се често повезује са угрожавањем интима и приватности грађана. Нешто мањи проценат, између 7 и 9 % препознаје проблем у оријентацији објеката и уређењу зелених површина, док најмањи број (3-4%) је изабрало понуђени одговор везан за прегледност простора и ограђивање.

техничке мере	број	%
боље осветљење ноћу	161	30
боља прегледност простора	49	3
другачија оријентација објеката	16	9
другачије уређење зелених површина	36	7
видео надзор	64	12
ограде и калије	22	4
чешће патроле органа реда	120	22
другачији режим ј.г.л.	71	13
укупно	539	100

5. Јавни простори града

Према дефиницији јавни градски простори су сви они простори на којима се подразумева несметано и неограничено коришћење од стране свих грађана, без било какве накнаде. Суштински, њихово формирање и одржавање се финансира из буџета града, а процес урбанистичког планирања гарантује њихово обезбеђење и у најсуровијим тржишним условима.

Значај јавног простора за општу слику и квалитет живота у граду је несумљив. Све напред наведено произвело је потребу да се истакне потреба за јаснијом стратегијом уређења и унапређења јавних простора Београда, утврђивање његовог карактера, степена јавности, степена репрезентативности или опремљености. Минимални степен опреме за различите категорије, затим, елементи јавног простора по којима се посетилац и корисник оријентишу у простору града, сигнализација, активности и услови за обезбеђење сигурности у јавном простору и сл. су елементи који се истражују у студији.

Контекст игра веома значајну улогу, јер просторни размештај локације или подручја, укључујући факторе као што су саобраћај, намену земљишта, као и карактеристике пејзажа и изграђених структура, дефинишу карактер јавних простора. Подручје Београда (у граници Генералног плана Београда до 2021) према просторним карактеристикама и степеном развоја, могуће је поделити на централну градску зону, средњу, спољну и рубну зону. Претежне намене које директно утичу на карактер јавних простора могу се генерализовати као намене традиционалног града ("mixed use development" - мешане функције доминантног становања, пословања и комерцијале које живе 24 часа), стамбено ткиво (индивидуално, нова насеља), пословање/комерцијала (активно само у радно време, јавне намене и комуналне површине (школе,... гробља...), индустрија/производња (активно или напуштено), спорт/рекреација (већи комплекси) и пољопривреда.

Јавни тргови и градски центри стално привлаче велики број људи. Различити људи користе иста места на различите начине и у различито време. Међутим, карактеристика добрих и безбеднијих јавних места је да привлаче велики број корисника који се искључиво придржавају закона. Кључ решења је створити високо-квалитетно окружење, алтернативне прилике и активности за оне који би се у супротном одали криминалу или изазивали неред. Увек је боље јавни домен тако планирати да у њему истовремено могу уживати различите

културне групе, или људи различитих доба, него подстицати сегрегацију или "монокултуру", где једна група доминира. Ово се постиже пружањем прилике за бављење различитим сродним активностима и таквом поставком окружења којом се минимизирају конфликти. Привлачењем адекватне комбинације корисника се ствара већа активност и надгледање.

Једна од тема везаних суштински за услов коришћења јавних простора је и њихова приступачност, тј. способност људи да се несметано крећу и да долазе до неких места и објеката, укључујући и старе и хендикепиране особе, људе са малом децом и оне натоварене пртљагом, или купљеним потребштинама.

У том смислу процеси урбане реконструкције, регенерације, обнове, као и елементи урбаног дизајна имају посебно позитивне ефекте на сегмент јавних градских простора и значајно побољшавају услове њиховог коришћења.

Остаје још да се дефинишу елементи јавног простора на којима се предлажу интервенције. Линијски потези улица различитог ранга и карактера, од примарних саобраћајних праваца до интерних улица стамбених насеља, са пратећим елементима паркирања, приступа објектима, својим линијским зеленилом, просторима за стајалишта јавног градског превоза, раскрсницама, мостовима и прелазима, тротоарима, бициклистичким стазама и свим осталим елементима регулације. У ову категорију се убрајају и доминантни пешачки правци (улице и зоне), затим стазе, шеталишта, пролази, пасажии и пасареле. Посебну врсту представљају простори код којих не доминира једна димензија, већ се карактеришу као површине: тргови, скверови, пјачете, паркови и друге уређене зелене површине, игралишта итд. Оно што се истиче као битна карактеристика свих ових простора је њихова интеграција и повезаност у мрежни систем који омогућава неограничено кретање и коришћење. Ако се неки од елемената ове мреже сматра од стране корисника неадекватним, несигурним или непожељним, доћи ће до његовог избегавања, тј. искључења из матрице. Код индетификације и дијагностике проблема битно је препознати да ли је у питању само просторно лоша организација, запуштеност и неодржавање простора, дубљи социолошки проблем насеља или комбинацијасвих ових проблема. У зависности од тога изабраће се мере које је могуће или неопходно применити.

Пошто јавни градски простори треба да представљају приоритет у процесу израде урбанистичких планова, у смислу заштите јавног интереса и подизања општег квалитета живљења, потребно је сегмент који се односи на мере за безбедност и сигурност укључити активније у урбанистичку праксу. То се може постићи едукацијом, израдом законских подаката (правилника, упуштава) али и на овај начин, промоцијом основних принципа са препорукама за њихову примену.

6. Мере за постизање сигурности

Сузбијање криминала је било која акција на смањивању фреквентности и озбиљности крими-

налних дела. Највећи део сузбијања криминала, као и онај његов део који проистиче из планирања, се постиже кроз његову превенцију. Превенција криминала је деловање на његове узроке, како би се смањило ризик дешавања криминала и потенцијална озбиљност дела.

Безбедност је један од аспеката квалитета живота у заједници, у којој су људи, индивидуално и колективно, у довољној мери:

- поштеђени криминала и повезаних облика понашања,
- разуверени у вези са ризицима везаним за криминал, стварним или опажајним,
- у стању да се носе са последицама оних инцидената које доживљавају, а ако то не могу сами, да ће им се пружити помоћ у томе.

Све ово им пружа услове за задовољење потреба у њиховом свакодневном културном, друштвеном и економском животу.

Овом приликом навешћемо неке од кључних принципа чијом се применом могу постићи резултати и из којих произилазе и конкретне мере везане за урбанистичко планирање и реализацију јавних простора.

6.1. Интегрални приступ

Појединачно вероватно најважнији аспект новог развоја је осигурање да ће се све важне компоненте његове концепције заједнички разматрати у раној фази, тако да се потенцијални конфликти између безбедности и других важних циљева могу разрешити. Добра концепција и рана координација могу спречити конфликти који би могли бити скупи, или чак и немогући за разрешавање по окончању планирања или реализације. Разјашњавање у фази планирања, кроз утврђивање и именовање тешкоћа, може бити веома ефикасно средство да се "изгладне" каснији могући проблеми. Потребно је размотрити друштвене, рекреативне и потребе за услугама становника, на пример, везано за продавнице, телефонске говорнице, друштвене просторије, пешачке/бицикличке стазе, јавни саобраћај, отворене просторе, просторе за игру, за младе, итд. Јавиће се потреба за ангажовањем и дијалогом специјалиста, као што су архитекте, пејзажне архитекте, саобраћајни инжењери, инжењери расвете, са представницима локалне заједнице или полицијским службеницима надлежним за безбедност заједнице. Циљ је елиминација основних узрока криминала:

- спремност да се почини криминал као последица текућих животних околности (зависност од дроге, друштвена изопштеност, конфликти, незапосленост, лоши услови становања и неадекватни простори за разоноду у слободном времену);
- опажање прилике за криминал — перцепција труда, ризика и награде у односу на уложено;
- присуство починиоца кривичног дела у ситуацији погодној за извршавање криминала;
- постојање погодних мета (особа, имовине, итд.) који су изложени, привлачни и провокативни;
- окружење мете (зграде, возила или ограђени индустријски поседи) где постоји вредна имовина,

- или рањиве потенцијалне жртве;
- шире окружење које више погодује починиоцима него онима који се баве превенцијом;
- одсуство актера превенције (становника, запослених, пролазника, полиције или обезбеђења) који би били спремни, вољни и способни да надгледају и интервенишу;
- постојање промотера криминала (немарних власника кућа, свесне куповине крадених роба итд.);
- криминални профил починиоца и недостатак способности да избегне криминал (општа предиспозиција и утицаји који до тога доводе);
- приступачност средства да се криминал изврши, од оружја до средстава и знања.

6.2. Мере превенције

Превенција се може спроводити на више нивоа, а почетни је свакако воља да се спозна проблем и изнађу начини за његово решавање. Препоручују се мере које се крећу од општих ка конкретним:

- успостављање законодавног и институционалног оквира;
- успостављање рада владиних и невладиних служби и програма који пружају заштиту грађана или подршку жртвама насиља;
- разговор и разумевање овог питања, сарадња са локалним становништвом;
- обавештавање и едукација;
- побољшање услова коришћења постојећих јавних простора и то посебно оних које су грађани окарактерисали као несигурне;
- планирање и пројектовање нових јавних простора тако да они буду доступни и сигурни.

Чињеница је да се органи реда не могу налазити на свим просторима истовремено и даноноћно, да када се криминална радња било ког облика деси мало је изгледа да се неће и поновити и да последице могу бити трагичне и непоправљиве. Из тог разлога урбани дизајн добија важну улогу у превенцији.

6.3. Квалитет окружења и осећај власништва

У окружењу које је добро испланирано, атрактивно, јасно дефинисано и добро одржавано, људи ће бити поносни на своју околину, углавном ће се осећати угодно и сигурно и имати осећај подељеног поседовања и одговорности. Лоше планирано окружење даје осећај отуђења и страха, а за разлику од њега добро планирано окружење доприноси кохезији заједнице и испуњава све планиране функције на ефикасан и хармонично координисан начин.

Атрактивно окружење у овом контексту је оно које је еволуирало, или је успешно испланирано да задовољи потребе његових легалних корисника, као што је потреба за безбедним и погодним начинима приступа, потреба да се омогући друштвена интеракција, задовоље рекреативне потребе, итд. Корисници ће сматрати да је њихово окружење атрактивно уколико задовољава њихове потребе. Што је већа атрактивност за кориснике, то ће окружење бити мање привлачно криминалној мањини.

Јасно дефинисано окружење подразумева да не постоји недоумица око тога која су подручја приватна, а која јавна и како се та два односе једно према другом. Могу постојати транзиционе зоне полу-јавних или полу-приватних простора (које се често дефинишу као "тампон зоне"), или може постојати снажна физичка граница између јавних и приватних подручја, путем зидова, ограда или живица. Критичан је моменат да ли се окружење може јасно "схватити" од стране оних који га доживљавају.

Анонимност је један од фактора које сигурно треба избећи. Увек је лакше починити кривично дело тамо где се не зна ко би могли бити потенцијални починиоци. Изграђено окружење, као и подручја отвореног простора, могу се организovati тако да умањују степен анонимности. Природно је да ће на прометним јавним местима странце углавном игнорисати, тако да криминалци могу искористити такву прилику да почине кривично дело. Ово може стварати проблеме тамо где се јавни простори директно граниче са приватним, стога што омогућава починиоцима кривичних дела да непримећени дођу у непосредну близину приватног поседа. Овакв проблем се може решити стварањем "тампон зона" између дела јавног простора и приватног простора. Без обзира на формално власништво, облик и начин коришћења (јавни, приватни, полу-јавни или полу-приватни простор), овај међупростор треба да је организован на такав начин да ствара зону прегледног и одбрањивог простора, чиме се смањује анонимност, а потенцијални извршиоци кривичних дела се тиме обесхрабрују.

Уређење осетљивих предела је веома важно, јер се тиме ствара окружење које доприноси осећају везаности за место и идентитет заједнице. Уређење предела у овом контексту обједињује планирање, уређење и управљање јавних простора у урбаном окружењу. Са тог становишта су једнако важни како "тврди пејзажи" (грађевински елементи), тако и "меки пејзажи" (вегетација). Током уређења предела, посебна пажња се мора посветити избегавању стварања прилика за криминал кроз пружање места за скривање, олакшавање приступа или несметаног бега. Од виталног је значаја да су да функција, локација, просторни распоред и детаљно уређење отворених јавних простора пажљиво промишљени, уз одговарајуће поштовање друштвеног и еколошког контекста. Претворити остатке неразвијених делова локације у јавни простор је отворен позив будућим преступницима и изазивачима нереди.

Управљање локацијом даје снажан сигнал који без сумње утиче на понашање људи. Од виталног је значаја да су власништво и одговорности за спољни простор јасно утврђени и да начин уређења олакшава одржавање и управљање њиме. Потребно је обезбедити довољно средстава да би се одржавали објекти и околни простори, укључујући и отворене јавне просторе (улице, тргови, пешачке стазе, блоковски простори, паркови и пејзажно уређена подручја). Високи стандарди одржавања ће охрабрити активно коришћење простора, створити осећај задовољства заједнице и продубити осећај грађанског поноса и виталности. Са друге стране, лоше одржавање (као што је непоправљање оште-

ћених делова објеката, нередовна замена расвете, неуклањање графита или смећа, оштећени тротоари и мобилијар, итд.) може довести до силазне спирале небриге и губитка квалитета окружења, а тиме и до смањеног нивоа коришћења од стране заједнице, остављајући отворена врата вандализму и другим облицима асоцијалног и криминалног понашања. Како би се осигурало дугорочно одржавање и управљање јавним просторима који причињавају задовољство грађанима, обично се ова дужност поверава јавним комуналним службама, а у неким случајевима (инострано искуство) могући су и други аранжмани, као што су оснивања компанија за управљање од стране становника. У свим случајевима, благовремено разматрање циљева управљања, спецификација одржавања и дугорочних одговорности је веома важно за будућност, јер ће се тако корист у потпуности остварити и сачувати за генерације које долазе.

6.4. Природно надгледање

Елементи концепта одбрањивог простора су територија, природно надгледање, имиџ и миље, а идеја је да се криминал може контролисати планирањем окружења. Смањивање криминала и страха од криминала постиже се стављањем већег нагласка на људе и њихове заједнице, кроз неформалну контролу и надзор безбедности у простору. Ипак, ово не би требало да подрива осећај и одговорност власништва. Чињеница је да су безбедне заједнице уједно и стабилне заједнице. Увођењем општег стандарда безбедности у планирање олакшава се природно надгледање и ствара се осећај власништва и одговорности за сваки део планираног развоја, чиме се може сузбити криминал и асоцијално понашање у простору. Основне одлике овог пројектовања су безбедно паркирање возила, адекватно осветљење јавних простора, охрабривање осећаја поседовања локалног окружења, контрола прилаза и пролаза, одбрањив простор и пејзажно планирање, што све заједно пружа подршку природном надгледању и безбедности. Природно надгледање је камен темељац остваривања безбедности заједнице. Тамо где постоји мала шанса да се буде виђен, мали је и ризик који уочавају потенцијални прекршитељи, па је вероватноћа извршења кривичних дела већа. Ако се обезбеди да се простори око зграда, пешачке стазе, отворени простори и паркинзи у стамбеним насељима могу јасно видети са позиција простора у власништву или са прометних путева, то може помоћи да се обесхрабе криминалне активности, повећавањем ризика да се буде виђен и смањивањем прилика за криминал, чиме потенцијални извршиоци постају рањивији. Што више одговорни грађани користе јавне просторе, биће и виши степен природног надгледања. Ово је један од кључних механизма којим се, инвестирањем у висок квалитет окружења, привлаче људи да у већем броју користе јавне просторе, што се исплаћује кроз смањено догађање кривичних дела. Природно надгледање би требало енергично охрабривати, мада је потребно водити рачуна да се

6.5. Урбанистички елементи за повећање безбедности

Извесне физичке карактеристике изграђеног окружења, које су саме по себи снажно повезане са криминалом и асоцијалним понашањем, познате су као "криминалне карактеристике". Примери су "генератори кретања" (као што су неадекватно постављене и опремљене пешачке стазе), "предимензионирани објекти" (као што су супермаркети који по капацитетима превазилазе потребе локалне заједнице) и "генератори страха" (места која изазивају осећај страха, па су напуштена и препуштена асоцијалном понашању, као што су напуштени објекти, места слабе осветљености или скривита места). Јасно је да би требало уложити напоре да се избегне стварање оваквих криминалних карактеристика, али тамо где већ постоје, оне представљају део контекста окружења и као такве су улазна информација приликом доношења планских одлука и креирање нових развоја у њиховој близини.

6.5.1. Намена простора

Намена простора је веома важна. Идеал је град који живи 24 часа, тј. који се састоји из комбинације низа различитих намена (становање, пословање, комерцијала, јавне намене итд.), јер је тиме циркулација становника већа, па самим тим и безбедност. Такође, компактно развијени простори, без ненастањених делова и празнина су далеко повољнији.

При планирању нових насеља или потпуној реконструкцији постојећих је нешто лакша ситуација. Већи проблем је интервенција у изграђеним срединама које су препуне замки и неостављају довољно простора за промене и побољшања.

Становање

Ово је свакако доминантна градска намена, која се комбије са другим наменама у простору. Ипак постоје бројне разлике у типологији стамбених зона и концентрацији других намена у оквиру претежне намене становања.

КОМПАКТНИ БЛОКОВИ - ТРАДИЦИОНАЛНИ ГРАДСКИ ЦЕНТАР

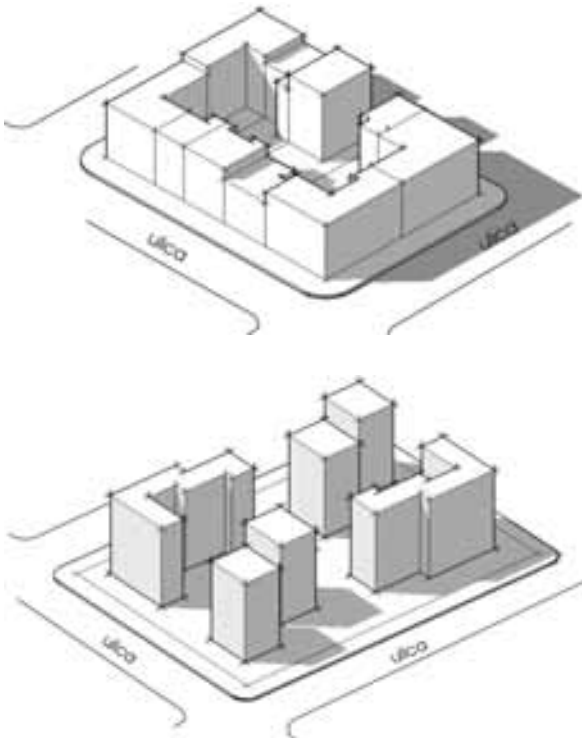
Ове зоне одликује континуирана изградња у компактним блоковима, спратности до П+6, ретко до П+8 и више. Намена је мешовита, и подразумева све функције центра – образовање, администрацију, трговину, услуге, пословање, и становање. Блокови овог типа позиционирани су у централним деловима старог Београда и Земунa. Свакодневни корисници ових простора су не само становници и запослени из предметних зона, већ и посетиоци са ширег подручја, са територије целог града. У погледу распореда активности и фреквенције посета у току дана, ова подручја су веома динамична већим делом дана и ноћи, и то без обзира на доба године.

С обзиром да је реч о континуирано изграђеном градском ткиву, различите старости објеката, али преовлађујуће структуре компактнoг блока, не

тиме не угрожава приватност, посебно у стамбеним зонама. Уопштено, надгледање повећава вероватноћу детекције, мада по цену смањивања приватности. Приликом планирања било ког развоја, нарочито за стамбену изградњу, мора се водити рачуна да се приватност не угрожава до неприхватљивог степена. Надгледање јавних простора из правца околних приватних поседа је пожељно, али се мора избегавати директно надгледање са једних у правцу других суседних приватних поседа. Дакле, јавни простори би требало да буду јасно видљиви и прегледни из оближњих објеката, или из правца често коришћених путања кретања, а паркинг простор се мора обезбедити у близини или барем видљив из зграда где власници возила живе.

постоје објективне потребе за опсежнију реконструкцију градског ткива. Мере којима може да се утичне на безбедност су генерално техничке, а знатно мање у домену урбаног дизајна. Интервенције које се тичу боље прегледности улица у зонама где постоји паркирање киосци и други објекти на тротоару, затим у пасажима и унутрашњости блокова подразумевају мале просторне измене, могу побољшати постојећу ситуацију. Поред тога треба обезбедити и боље осветљење, камере и полицијски надзор у зонама, а нарочито на најугроженијим местима: раскрсницама, пролазима, и слично.

ОТВОРЕНИ БЛОКОВИ

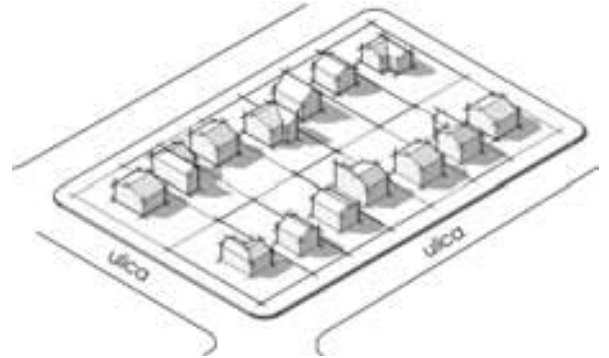
Блокови који су по физичкој структури отворени претежно се налазе на ободу централне зоне, као и у подручју ширег центра града. По питању намене, у овим блоковима углавном доминира једна намена, са минималним пратећим садржајима, од чега зависи режим коришћења и дневни распоред активности на подручју.

Модернистички отворени блокови интензивно су грађени током друге половине двадесетог века. Поставили су веома високе стандарде у домену еколошког и стамбеног комфора: слободне зелене површине, растојања између објеката и осунчање, површине за паркирање које су распоређене по ободу блока, и слично. Управо ови аспекти удобности градског становања могу да допринесу озбиљном смањењу степена безбедности на подручју. Велика међусобна растојања објеката и концентрација компатибилних садржаја: школа, обданишта, продавница и слично, у средишту блока, онемогућавају природно надгледање и чине велики део простора, укључујући и приступне улице у овим зонама релативно небезбедним. Ситуација је погоршана у транзиционом периоду, када је одржавање великих зелених површина, одношење смећа, контрола паркирања, осветљење и друго, знатно мање ефикасно.

Мере за оптимизацију безбедности су разноврсне: активирање уличних фронтова ових блокова, боље одржавање чиме би се избегле зарасле површине и мини депоније, непрописно паркирани аутомобили и друге препреке за прегледност, осветљавање, местимично постављање камера и обавезно присуство позорника.

ИНДИВИДУАЛНА ИЗГРАДЊА - СТАМБЕНИ БЛОКОВИ НИСКИХ ГУСТИНА

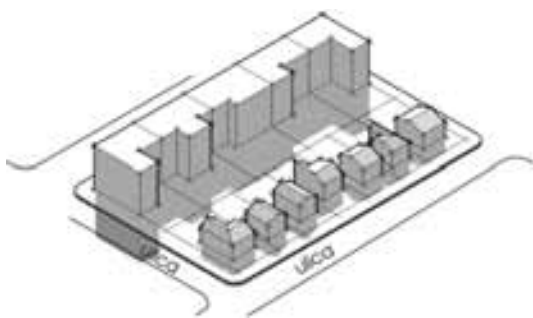
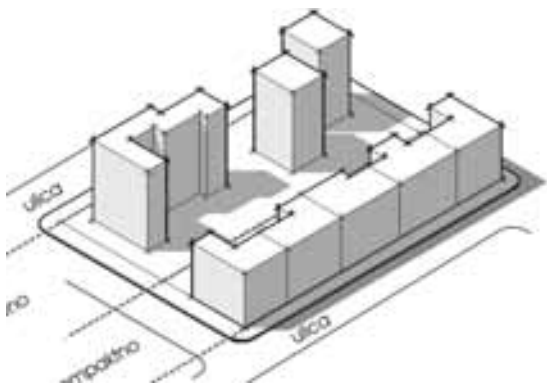
Без обзира на разлике у погледу морфологије, стамбени блокови малих густина имају сличне безбедносне карактеристике. Породичне куће у низу, слободостојеће породичне куће, градске виле и други облици становања у блоковима ниских густина, налазе се по правилу у доминантно стамбеним зонама. Улице у овим подручјима су ниског интензитета саобраћаја, и одговарајућим профилима са две или највише три коловозне траке. Линије јавног градског превоза углавном не пролазе кроз ово ткиво. Пратеће делатности – школе, обданишта, комерцијалне зоне, смештени су уз најпрометније улице које оивичавају ове стамбене зоне. Са безбедосне тачке гледишта, управо су мир и заклоњеност ових суседстава истовремено и највећи проблеми. Међутим, мере којима се може повећати безбедност не смеју да угроже квалитет становања, те искључују промене у намени и физичкој структури. Зато се, као оптимална мера препоручује природно надгледање, у суседству које се добро међусобно познаје, уз сарадњу са полицајцем-позорником који такође добро познаје локацију и становнике.

МЕШОВИТИ БЛОКОВИ

Овај тип представља комбинацију било која три претходно наведена типа – компактни блок, отворени блок или индивидуалну изградњу, те за њега важе исте одлике и препоруке уређења као и за сваки појединачни тип.

Блокови са индустријским погонима нису погодни како за еколошку тако ни за физичку безбедност грађана. С обзиром да се активности у оквиру индустрије одвијају углавном само током дана, у радно време од 7-18 часова (изузев неких облика тешке индустрије која се и иначе не налази у близини градских стамбених зона), остало време у току 24 часа ови простори су углавном празни и недовољно безбедни. Исто важи и за скалдишта и лучке објекте. Уколико није могућа пренамена или допуна са неким другим садржајима, комерцијалним на пример, треба максимално повећати техничке мере: надзор камерама, присуство полиције и оптимално осветљење.

- Комерцијалне зоне и градски центри, пословање, администрација и јавне службе, објекти и комплекси, спортски објекти и комплекси

Постоји одређени број блокова (нарочито у Новом Београду), у којима се налазе школски и предшколски, научни, здравствени, административни или пословни објекти, без других намена, на пример становања и комерцијалних делатности. Због тога су ови блокови, иако преко дана веома посећени и са високим степеном безбедности, током поподневних и вечерњих часова, а нарочито ноћу, пусти и служе као место окупљања бескућника, доколичара, наркомана, и других потенцијално опасних група и појединаца.

Примарне мере за побољшање безбедности током 24 часа, су оне које се тичу успостављања мешовитих компатибилних намена које ће покрити и поподневне и вечерње часове: култура (биоскопи, галерије, књижаре...), услуге, трговина, и слично. Техничке мере попут надзора полиције, постављања камера и осветљења, се подразумевају.

- Привредне делатности и привредне зоне, индустријски и складишни простори, комуналне делатности и инфраструктурне површине, неизграђено земљиште

Напуштени и запуштени делови града нажалост нису ретка и необична слика у Београду. Индустријски комплекси који више нису у функцији, градилишта која се већ дужи низ година не реализују, запуштени слободни простори поред железничких пруга и индустријских колосека и сл. могу се идентификовати у скоро свим деловима града. Овакви простори и објекти представљају опасност, јер могу послужити као скровиште за нападача.

Уместо закључка, треба рећи да се неки од основних принципа безбедних простора могу лако применити, ако се на то обрати посебна пажња:

- избегавати једноличне намене,
- поставити у простору жичане тачке - места окупљања,
- обезбедити јасне, кратке и прегледне правце кретања, који логично повезују јавне и приватне просторе,
- при планирању и/или пројектовању објекте оријентисати тако да се по могућству формирају јасни и прегледни пешачки правци,
- водити рачуна да оријентација објеката тј. прозора просторија у којима се проводи више времена буде у већој мери ка улици, јер ће то теоријски омогућити прегледност дешавања на улици и можда спречити неку криминалну радњу,
- ограде објеката због визуелне прегледности би требале да буду мање висине, или уколико су високе да обезбеде одређени степен транспарентности.

6.5.2. Кретање кроз град

Према подацима добијеним у току истраживања највећи број криминалних радњи се одвија на градским улицама. То је и логично имајући у виду интезитет и неопходност коришћења ових простора. Без обзира да ли се ради о прометним саобраћајницама у оквиру којих се комбинују различити видови саобраћаја, или о споредним улицама, безбедност је на приближно истом нивоу. Посебну пажњу треба обратити на ширину пешачких тротоара, осветљеност и прегледност раскрсница. Занимљиво је да неке од репрезентативних улица

Београда, попут Булевару краља Александра или Крунске улице, због свог профила, дрвореда или расвете постављене у оквиру разделног острва или начина паркирања возила одају слику непрегледних и недовољно осветљених простора у вечерњим сатима.

Подаци који говоре о броју разбојништава изнети у оквиру поглавља 4.1., без података о силовањима и убиствима, односно покушајима убиства, просторно су класификовани према улицама. Пре него што се упустимо у анализу урбанистичких карактеристика ових јавних простора, а који би били релевантни за степен безбедности, потребно је да укажемо на неколико недоречености. Наиме, још једном истичемо да су подаци обрађени за потребе МУП-а, и да првобитно, за време њиховог прикупљања, овај истраживачки пројекат није био у току. С обзиром да су рађени за интерне потребе полиције, подаци не садрже све релевантне податке који би допринели оптималном сагледавању постојећег степена безбедности за конкретне градске улице. Чињенице које недостају, и које смо у овом истраживању зато морали да пренебрегнемо су следеће:

- Да ли се подаци односе само и недвосмислено на именоване улице, или се под називом улице воде и разбојништва почињена у некој ближој зони, на пример у мањим попречним улицама које излазе на њу, или у појасу од једног или два низа блокова уз улицу. Подаци су дати за највеће и најпрометније градске саобраћајнице, доминантно првог и другог ранга. То оставља места за претпоставку да се не ради само о тим улицама, већ и о некој ужој гравитационој зони;
- На којим су конкретно карактеристичним деловима улице разбојништва почињена - на раскрсницама, у пасајима или њиховој близини, у зонама веће или мање густине изграђености, у стамбеним, пословним, или мешовитим деоницама улица, и слични подаци који лоцирају казненa дела у простору;
- Доба дана почињења разбојништава - прецизнију "сатницу" у току дана недеље. Сазнање да ли постоји веза између учесталости и тежине напада у времену, могла би да укаже и које урбанистичке и техничке мере треба предузети да би се смањило број напада.

Наведене недоумице не можемо ни потврдити, нити оповргнути, већ их само износимо у циљу објашњења евентуалних недоречености и некомплектности у анализи. С обзиром, дакле, да није било података који би упућивали на посебне просторе у оквиру уличног коридора као нарочито угрожене, цео саобраћајни коридор посматрали смо као потенцијално једнако опасан. У циљу разумевања релације између карактеристика улица са најнижим степеном безбедности, и потребних / могућих урбанистичких и техничких мера за његово унапређење, наведене улице смо према просторним - урбанистичким и архитектонским параметрима сврстали у три категорије.

Подела је извршена у зависности од типа изградње и намене ободних блокова, интензитета јавног градског превоза и моторног саобраћаја уопште, фреквенције и задржавања пролазника.

ТИП 1

Типу 1 припадају, са аспекта јавног градског превоза и пешачког саобраћаја најпрометније улице. То су улице којима саобраћа велики број линија јавног превоза, и најчешће је поред аутобуског заступљен и још неки вид - трамвајски или тролејбуски превоз. У овим улицама је током целог дана, па и у вечерњим и раним ноћним сатима присутан и велики број пешака. Посетиоци су тек делимично становници и запослени из окружења, а велики удео имају корисници из ширег окружења, чак и са територије целог града.

Улични фронт је претежно затворен, односно карактеристична је континуирана изградња дуж улице. Објекти су већином постављени на регулациону линију, тако да не постоје предбаште или непрегледне и неуређене зоне. Приземне етаже објеката су углавном активне, са многобројним локалима различите намене: трговина, услуге, забава, пословање. Ове улице су углавном прегледне и солидно осветљене целом дужином. Као сметња потпуној прегледности јављају се: паркирање на тротоару, често непрописно и без реда, неосветљени и запуштени пасажи у објектима, киосци и мањи трговински и услужни објекти који заузимају велики део пешачког коридора, и друго.

Мере за унапређење степена безбедности у овом типу улица су првенствено техничке: боље осветљење и уопште одржавање, постављање камера на осетљивим тачкама – пасажи, раскрснице са мали попречним улицама, заклоњени и недовољно прегледни делови, затим побољшање прегледности дуж целог тротоара уклањањем паркираних аутомобила и киоска, и слично. Нарочито је важан сталан полицијски надзор, на терену и посредством камера. С обзиром да се ради о густо изграђеним деловима са централним функцијама, велике интервенције у овом домену нису неопходне, нити могуће.

ТИП 2

Тип 2 карактерише, као и тип 1, веома интензиван моторни саобраћај – аутомобили, јавни превоз, често и израженији транзит камиона. Разлика је, ипак, у осетно мањем интензитету пешачког саобраћаја, а задржавање пешака је краће. Мања је разноликост намена, трговина и услуге нису континуирано распоређени дуж улице, већ су груписани у мање зоне или објекте – тржне центре. Постоје и велике деонице овог типа улица које пролазе кроз стамбено ткиво. Овакву дистрибуцију намена, прати и неуједначена морфологија блокова: смењују се отворени и компактни блокови. Многи блокови, нарочито стамбени отвореног типа, нису функционално примарно оријентисани на ове улице, већ се различити садржаји налазе унутар блока: комерцијалне делатности, услуге, школе, вртићи и слично. Безбедност угрожава неколико важних аспеката: сразмерно ниска фреквенција и кратко задржавање пролазника, неизграђене и неодржаване деонице, а затим и непрописно паркирање на тротоару, недовољно улично осветљење, одсуство полиције и слично.

Мере у циљу побољшања безбедности су и урбанистичке и техничке. Одговарајући тип физичке

структуре, са минималним бројем „црних“ тачака, и „пломбирање“ неизграђених и запуштених делова могу знатно да смање опасност од напада и разбојништава. Редовно одржавање јавних и приватних парцела, поплочавање, рашчишћавање запуштених површина су такође веома значајни. Осим тога, потребне су и техничке мере: постављање камера, присуство полицајца, осветљавање, и слично.

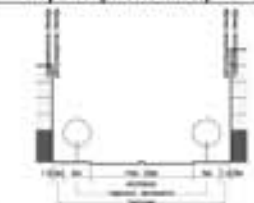
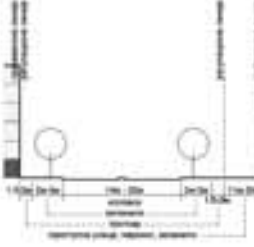

ТИП 3

Карактеристике типа 2, попут интензивног транзитног, а редукованог пешачког саобраћаја код типа 3 су још израженије. Неизграђене и неодржаване зоне у којима је безбедност смањена су доминантне дуж улице, са једне или обе стране. Ивична градња је веома разуђена, а намене које погодују задржавању – трговина, услуге, пословање, веома малобројне

или их нема. Овај тип је безбедносно најугроженији, јер ни намене, ни физичка структура не доприносе безбедности, а техничке мере попут доброг осветљења и слично готово да не постоје.

Мере које се могу предузети за постизање вишег стандарда безбедности у овом типу улица су најразноврсније. Пре свега, овде је потребно планирати и подржати централне функције, мешовите намене трговина, услуге, пословања, ако је могуће и културе, и слично. Такође, структуре треба да буду максимално оријентисане на улице, да би се постигла оптимална прометност и посећеност улица у што дужем трајању током дана.

Техничке мере, попут појачаног полицијског надзора, постављања камера и бољег осветљења, и друго се тек секундарно спроводе, после урбанистичко – планерских интервенција у погледу намене и физичке структуре.

улице (број инцидената)	карактеристике	карактеристичан пресек	мере
Булевар краља Александра (61) Пољска (29) Војводе Степе (22) Рузвелтова (21) Булевар деспота Стефана (19) 27. марта (16) Цара Душана (14) Тадеуша Кошћушка (18)	тип 1 карактеристике континуирана изградња дуж улице, објекти су претежно на регулацији, велики број активних приземља разноврсне намене, већи обим пешачких кретања, посетиоци из ширег окружења који се задржавају		претежно техничке нарочито осветљење на неким деоницама, побољшање прегледности – првенствено уклањањем паркирања и киоска са тротоара, постављање камера, веће присуство полицајца – позорника
Уставничка (40) Булевар ослобођења (35) Булевар Милоша Пупина (32) Војислава Илчића (25) Булевар Зорана Ђинђића (24) Милентија Поповића (23) Парискe комуне (20) Зрењанински пут (19) Гоце Делчева (17) Омладинских бригада (17) Првомајска (15) Народних хероја (13) Отона Жупанића (12) Јурија Гагарина (57) Гандијева (26) Булевар Арсенија Чарнојевића (26) Нехруова (17) Видиковачки венац (13) Тргованка (12) Трећи Булевар (12)	тип 2 карактеристике местинички прекид континуитета изградње, широка регулација улице, објекти су постављени на регулацију или повучени, мање разноврсне намене и активних приземља, мање посетилаца		урбанистичко – техничке допуњавање уличног фронта, елиминација завучених делова, боље осветљавање, побољшање прегледности, постављање камера, присуство полицајца – позорника
	тип 3 одликује неkontинуалан фронт, објекти, ако их има, претежно нису на регулацији, пешачки малобројни, нарочито ноћу		урбанистичко – техничке прилагођавање намене рангу саобраћајнице дуж целе улице или по деоницама; континуитет изградње, осветљење, полиција

● Пешачке и бициклистичке стазе

Јавне пешачке и бициклистичке стазе чине витални део мреже комуникација како у урбаном, тако и у сеоском окружењу, пружајући при том и важну локалну или стратешку рекреативну погодност. Иако Београд не поседује нарочито развијену мрежу бициклистичких стаза (позната је она дуж обала река) у плану су нови правци, интегрисани у локалну саобраћајну матрицу али и у оквиру европске бициклистичке мреже.

Лоше уређене или постављене пешачке и бициклистичке стазе могу код корисника изазивати осећај неспокојства и створити страх од криминала, нарочито у вечерњим часовима. Ово ће неизбежно водити њиховом смањеном коришћењу, што још више погоршава проблем. Са друге стране, добро

уређене, прегледне и осветљене, фреквентно коришћене и редовно одржаване пешачке стазе, ређе пружају прилику за криминал и људима изгледају безбедније.

Пешачке и бициклистичке стазе би требало да буду ширине од око 2,5-3 м и да имају погодан природни положај, прегледним простором са обе стране и дуж читаве стазе, како би се избегло стварање уских коридора који би се могли доживљавати као претећи. Морају се избегавати оштре промене правца. Осим довољне ширине стаза мора се постићи и одговарајућа нивелација, јер се тиме омогућава несметано кретање са теретом, дечијим колицима и сл., као елемент сигурности и виши ниво комфора у коришћењу јавних простора. У неким градовима, на местима већих успона, поред класичних степеништа и пролаза са нагибом уведени су и покретни еска-

латори на отвореним градским просторима, као помоћ становништву које има умањену могућност кретања (инвалидна лица, старе особе...).

Разлике у бојама и материјалима којима се третирају површине или коришћење физичких и психолошких препрека као што су ограде, капије, стубићи и рампе, су важни за стварање осећаја заједничког поседовања и за одвраћање потенцијалних преступника да не делују у зонама које се опажају као приватне или полуприватне. Било какво жбунасто растиње би требало да почиње тек иза овог простора. Положај растиња и избор врста би морао бити такав да се избегава стварање могућих скровишта, нпр. бодљикаве врсте жбуња могу помоћи да се одврате уљези. Пешачке и бицикличке стазе би у изграђеним подручјима морале бити осветљене, осим ако маршрута води кроз шуму или кроз еколошки осетљиву област, у ком би случају требало обезбедити алтернативну, осветљену руту, као што је пешачка стаза дуж неког пута.

- Подземни пролази, пешачке пасареле и мостови

Улога ових пролаза (подвожњака и надвожњака) је да обезбеде несметану и сигурну пешачку комуникацију и то посебно у централним градским зонама (Теразије) или у зони прометних саобраћајница, простори испод мостова (Нови Београд, Сајмиште, зона аутопута, железничке пруге), или као силази до станица подземне железнице (Вуков споменик, Аутокоманда) или гаража. Заштита од интезивног колског саобраћаја и избегавање прекида његовог тока на месту укрштања са пешачким правцима има своје несумљиве предности, али се при пројектовању оваквих пролаза мора водити рачуна о њиховој дужини, прегледности и осветљењу. У супротном они постају врло непријатни и избегавани градски простори. Увођење садржаја попут локала различитих комерцијалних намена, туристичких информативних центара исл. је како тржишно оправдано тако и функционално повољно решење у служби безбедности. Ако то није могуће, онда је обавезно обезбеђење додатних мера, као на пример специјалних закривљених огледала која повећавају сагледљивост целокупног правца или укрштања или константног видео надзора. Некада, ако је то икако због других услова могуће, је боље ограничити време коришћења ових пролаза и на пример ноћу их затварати.

● Обале река, потока и канала, кејови и шеталишта

Потребно је позабавити се одређеним питањима у вези са планским решењима поред река и канала, нарочито тамо где се водени ток јавно или рекреативно користи. У суштини, савет је да се канали и реке третирају на исти начин као и путеви, нарочито они које прате пешачке стазе. Пејзажно уређење и осветљење је свакако императив за ове просторе. Уређеност наших обала се пре свега односи на две најважније реке – Дунав и Саву, који имају своје пешачке и бициклистичке стазе, одговарајући мобилијар, различите пратеће садржаје и што је најважније навику грађана да их користе. Треба посебну пажњу обратити на неискоришћене потенцијале других мањих токова (Топчидерска река, Миријевски поток, Себеш...) који су по правилу запуштени и загађени, па самим тим и крајње несигурни.

обала река, кеј, шеталиште	карактеристике	карактеристичан изглед	нере
<p>Дунав, Спортски центар "25 мај" (Мушкатировић)</p> <p>Дунав, Нови Дорћол, станбени део</p> <p>Сава, блокови 44, 45, 70</p> <p>Дунав, Ушће</p> <p>Дунав, Хотел Југославија</p> <p>Дунав, Зенун – станбени део, Карађорђево трг</p> <p>Дунав, Зенун - старо језгро до ресторана "Шаран"</p> <p>Плато код куле Небојша</p>	<p>тип 1</p> <p>добар и лак приступ, атрактивности (сплавови-ресторани), близина околних објеката разноврсне намене (становани, хотел, ...), већи обим пешачких и бициклистичких кретања, посетиоци из ширег окружења који се задржавају</p>	<p>за време високе воде, 2006</p>	<p>претежно техничке</p> <p>нарочито осветљење на неким деоницама, побољшање погледности, постављање камера, веће присуство полицијациа -позорника</p>
<p>Сава, Бетон хала, пристаниште</p> <p>Сава, поред Сајништа</p> <p>Сава (савски амфитеатар) и Старо сајниште</p>	<p>тип 2</p> <p>отежан приступ (подвозница, железничка пруга...), слабији интезитет коришћења, недовољно атрактивно залеђе</p>		<p>урбанистичко – техничке</p> <p>боље везе са залеђеом, сигурнији приступи, побољшање погледности и осветљености, постављање камера, присуство полицијациа - позорника</p>
<p>Део испод Калемегдана (спој од СЦ 25 мај до куле Небојша)</p> <p>Сава, између Бранковог и старог моста</p> <p>Сава, путничко железнички чвор</p> <p>Сава, од Сајна до Ада Циганлије</p>	<p>тип 3</p> <p>представљају континуалну везу између типова 1 и 2, али су далеко слабије уређени и интересантни, на неким деловима и врло непривлачни</p>		<p>урбанистичко – техничке</p> <p>промена намене у окружењу, где је могуће промена регулације, боље опремање и одржавање, посебна пажња за пролазе испод мостова</p>

● Јавни паркинзи и гараже

Било да су у виду отворених паркинг површина у близини (Сава центар, хотел Интерконтинентал, општина Чукарица, итд.) или у оквиру неког већег пословно-комерцијалног комплекса (хипермаркети и тржни центри) или као засебне гараже (надземне или подземне), сама помисао на непрегледне паркиране аутомобиле на монотonoј асфалтној подлози, дуге пешачке приступе, непрегледне рампе и мрачне углове улива несигурност код корисника. Управо ово су простори у којима прегледност, добро осветљење, скраћење пешачких рута, ограђивање и видео надзор дају епитет сигурности и елиминишу уобичајену нелагодност.

● Јавни превоз

У граду величине коју има Београд посебно место заузимају аеродром "Никола Тесла", железничке и аутобуске станице међуградског и међународног саобраћаја (надземне – главна железничка станица, Нови Београд, главна аутобуска станица, "Ласта" и др., или подземне "Бео воза" – Вуков споменик, Франш Депере), које привлаче велики број корисника са различитим потребама (путовање, испраћање или чекање доласка). Иако је сигурност на овим местима стално под контролом надлежних органа, велики проток посетилаца и њихова ослабљена пажња могу да буду погодан елемент за криминалне радње, од џепарења и крађе пртљага до евентуалног покушаја тероризма. Зато је комбинација општег опреза и специфичних мера безбедности на овим саобраћајним пунктовима, као усталом и свуда у свету, од изузетне важности.

При коришћењу јавног градског превоза препоручује се врста возила са ниским подом која олакшавају улазак и излазак. Камере у возилима полако постају уобичајене. Такође, број и положај станица и њихова опрема имају важну улогу. Станице -

чекаонице са транспаретним зидовима су већ постале стандард. Њихови зидови од плексигласа пружају идеалну прегледност. Треба размотрити и могућност заустављања возила по потреби између станица у току ноћне вожње, а на захтев путника (посебно старих лица или жена) и то у периферним деловима града, где је смањена фреквенција кретања, а повећан размак између станица.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
ТРАМВАЈ	11	11	11	12	12	12	12
ТРОЛЕЈБУС	7	7	8	8	8	8	8
АУТОБУС	87	100	105	112	115	119	119
УКУПНО	105	118	124	132	135	139	139

6.5.3. Зелене и слободне јавне површине

Различити типови зелених површина у урбаном ткиву града, умрежени у систем зеленила са постојећим фондом вегетације која је плански или спонтано настала, имају у првом реду санитарно-естетски карактер, пречишћавају и филтрирају негативне честице ваздуха, стварају зоне и подручја са повољним микроклиматским особинама, испуњавају различите потребе становништва за пасивном и активном рекреацијом, представљају простор за одмор и боравак у природном окружењу у приградским парк-шумама и др.

Разлог за разматрање и увођење безбедносних мера ради превенције од образовања асоцијалног и криминалног амбијента у систему зелених површина града, може се пронаћи у чињеници да су простори који су намењени зеленилу, по морфолошком облику и положају простора, експозицији терена, доба дана и осенчености, распрострањању вегетације и осталих парковских садржаја, изолованости или јавности локација и осталих чиниоца, посебно погодни и пријемчиви за различите видове криминалних дела. Мере које подстичу повећање јавне безбедности у систему зеленила града, примењиваће се на оним

постојећим или планираним просторима и површинама, локацијама и зонама, где за то постоји реална потреба у складу са претходно урађеном проценом угрожености.

Процена угрожености локације подразумева пре свега процену положаја у односу на стамбена насеља, комерцијалне зоне и остале просторе у оквиру којих се обавља свакодневна комуникација и кретање становништва. Изоловане зелене површине, неосветљени простори и стазе од „нечујних“ застора, запуштено и предимензионирано растиње, претерана осенченост и лош распоред засада у простору, доба дана када постоји ризик присуства и др., представљају негативне критеријуме за анализу постојећег стања и такође се узимају у обзир током израде пројеката за озелењавање нових простора под зеленилом.

Према типовима јавних зелених површина примењиваће се различити видови заштитних мера чији је основни циљ смањење и превенција од стварања асоцијалног и ризичног амбијента. Сталним мониторингом и статистичким праћењем броја криминалних аката и инцидената на јавним зеленим површинама, а у оквиру статистичких података за ниво града у сарадњи са надлежним службама, могуће је пратити ефикасност и стварни учинак примењених мера, те вршити периодичне корекције и побољшања. Такође, неопходно је правилно одржавање и континуирано унапређивање свих типова заштитних мера у систему јавних зелених површина, чиме се стварају услови за правилну и ефикасну превенцију од асоцијалног и криминогеног окружења у урбаној средини града.

- Тргови, скверови, раскршћа, пијаци, гробља, линеарно зеленило и паркови

Врста и величина тргова у урбаном простору може бити заиста различита. Тргови су места укрштања праваца, простори који служе за окупљање грађана, на њима се одвијају најразличитији спетакли. Чињеница је да у свим великим светским градовима проценат депарења је највећи управо на трговима и у пешачким зонама, јер то су места где се људи опуштају или пак журе, где је највећа концентрација туриста и где због бројних дешавања и садржаја у окружењу попушта пажња и опрез. Београдске пијаци и гробља имају посебан режим коришћења, ограђивања и надзора а у последње време доста је урађено и на њиховом уређењу.

Мере које се примењују су класичне: прегледност, опре-

мљеност, осветљеност, надзор и одржавање. Не треба напомињати да су ово најрепрезентативнији градски простори и да њихов изглед пружа општу слику града.

За скверове који подразумевају површине под зеленилом до 1ха и парковске површине (>1ха), заштитне мере могу подразумевати:

- прецизно планирање композиционих решења у плану озелењавања, попут креирања озелењених амбијената који су прегледни и „прозрачни“ ради бољег сагледавања у простору,
- савремених техничких мера, као што су коришћење различитих типова осветљења и видео надзора,
- употребе материјала у отвореном простору који су прихватљиви са безбедносног становишта, нпр. шљунковите стазе које непожељне кораке и кретање лица чине приметним,
- физичке препреке и баријере, као што је

- оградивање и изоловање садржаја у парковима, увођење служби које врше повремено или континуално надзирање у циљу заштите становништва.

За линеарно зеленило које представљају различити типови дворада обично најприсутнији у профилима улица, зелени коридори широких профила са различитим садржајима који су лоцирани углавном дуж обала река, градских авенија и сл., као и зелене траке уских профила присутне у градском ткиву, могу се примењивати претходно наведене мере у зависности од конкретних услова, намене и позиције локација. Међутим, неопходно је да различити типови линеарног зеленила буду прегледни и сагледиви у простору, без физичких препрека од грађевинских елемената и вегетације.

- Парк шуме, градске шуме, приградске шуме, заштитно зеленило, приобаље, аде и рекреативне зоне

Београд заиста обилује зеленилом и оно се активно користи нарочито када то климатске прилике дозвољавају. Излетишта, рекреативне зоне и спомен паркови у близини града као што су Топчидер, Кошутњак, Звездара, Бањица, Ада Циганлија, Ратно острво, ... па чак и она нешто удаљенија од града попут Авале, имају свој несумљив значај, а њихово коришћење ће бити квалитетније и потпуније ако се корисници буду осећали потпуно безбедно. Управо у оваквим просторима, које годинама уназад прате урбане легенде везане за препаде и нападе, мање или веће непријатности и који се заобилазе када падне мрак, треба применити све познате и већ наведене мере заштите, колико год је то могуће.

паркови	карактеристике	карактеристичан изглед	мере
Ташмајдан Манаж (код ДП-а) Пионирски парк Парк Тучева и Методија (код Вука) Светосавски плато Финансијски парк Студентски парк Терзијска тераса Земунски градски парк Ботаничка башта Нелевошки парк Код Звездара театра Соња Маринковић, Земун	тип 1 добар и лак приступ, оптимална величина, добра прегледност, уређеност и редовно одржавање, близина околних објеката разноврсне намене (становиште, пословање, култура, образовање, верски објекат, ...), посебан режим коришћења, већи обим пешачких и бициклистичких кретања, простор за игру деце, посетиоци из ширег окружења који се задржавају		претежно техничке нарочито осветљење на неким деоницама, побољшање прегледности, постављање камера, веће присуство полицајца - позорника
Каленигдан – Београдска тврђава и Доњи град Панчићев парк Метролошка опсерваторија Костићева улица Чубурски парк Карађорђевићев парк Хајд парк Калварија, Земун	тип 2 без обзира ана добро уређење и одржавање, интензивно коришћење или посебне мере безбедности, ови паркови због свог положаја или величине, у целисти или у појединим зонама нису у потпуности оцењени као безбедни		урбанистичко – техничке боље везе са залеђем, сигурнији приступи, побољшање прегледности и осветљености, постављање камера, присуство полицајца - позорника
Парк пријатељства Пословни центар Ушће Око зграде СИВ-а Парк Са Николе и Експозити (у близини главне железнице и аутобуске станице) делови парко-шуме Звездара, Кошутњак, Бањица...	тип 3 изолованост, велика површина, непрегледност, мана број корисника, намене у окружењу, на "лошем гласу"...		урбанистичко – техничке промена намене у окружењу, где је могуће промена регулације, боље опремање и одржавање

● Блоковко зеленило

Зелене површине стамбених насеља и између блокова стамбених зграда (Нови Београд, Бањица, Миријево, Миљаковац, ...) поред осталих мера, морају се у процесу планирања ускладити са пројектима објеката и различитим наменама простора ради стварања компактних зона заштите. Током пројектовања могу се унапред претпоставити кретања пешака кроз блокове, паркове и улице, ноћни коридори и пречице за кретање могу бити брижљиво планирани и заштићени, а надгледање околине од стране станара мора бити несметано и вегетација га не сме спутавати. Промишљеним обликовањем тврдох пејзажа (грађевински елементи) и меких пејзажа (вегетација) у блоковима, посветити пажњу избегавању стварања прилика за криминал (шибље са бодљама може одвраћати преступнике). У сваком случају, не може се погрешити са одржаваним травњацима и контролисаним растињем.

● Дечија игралишта

Истраживање спроведено у периоду 2003-2004, на тему безбедности и извора ризика у суседству из перспективе деце и њихових родитеља ("Друштво у превирању – социолошке студије неких аспеката друштвене трансформације у Србији"; група аутора, приредила: Смиљка Томановић, Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, 2006), обухватило је три дела града: блок 45 у Новом Београду, Раковицу и Врачар. Оно је дало резултате који сведоче о високом степену поклапања запажања деце и родитеља у индентификацији проблема смањеног степена безбедности. Најчешће навођени извори ризика су присуство наркоманије у просторима планираним за боравак и игру деце, неосветљеност и неуређеност простора, сумњива непозната лица и вршњачко насиље.

Опремању дечијих игралишта потребно је посветити посебну пажњу. Београд у последње време било из сопствених средстава или захваљујући донацијама, доста улаже у овакве просторе, пре свега их опремајући мобилијаром који служи за игру и забаву деце (сви централни градски паркови: Ташмајдан, Пионирски парк ...). Осим овога треба обратити пажњу на подлоге које се користе. Најповољније су меке подлоге које ће ублажити евентуалне падове. Прегледност игралишта и простора који га непосредно окружује се подразумева, са довољним бројем клупа за особе под чијим надзором се деца играју, а није искључена и могућност ограђивања. На сваки запажени покушај узнемиравања деце (коришћење ових простора за шетање и игру паса, малтретирање од стране старије деце и тинејџера, као места продаје наркотика, па све до најтежих облика попут педофилије) треба алармирати органе реда али и остале кориснике простора.

- Урбани мобилијар

Квалитетан и добро дизајниран мобилирај је сам по себи препрека вандализму. Бројне студије су показале да допадљив дизајн изазива понос код грађана и појачани осећај идентитета са сопственим градом, док се презир према лошем дизајну одражава пре свега на самим елементима (клубама, корпама за смеће, скулптурама, станицама јавног градског превоза...). Последњих година Београд води рачуна о овом аспекту и у складу са својим финансијским могућностима прати трендове.

Урбани мобилијар се може допунити одговарајућим бројем и распоредом (исправних) јавних телефона. Табле, путокази или билборди са картама дела насеља и обележеним реперима и правцима кретања доприносе бржем и лакшем сналажењу, како у центру града, тако и у периферним насељима, са често конфузним распоредом адреса и нумерацијом објеката.

- Остали проблеми и њихово решавање

Због процеса транзиције у којој се налази, Београд у себи сублимира специфичности градова развијеног запада али и неке детаље из трећег света. У јавним отвореним просторима најлакше се запажају девијантни облици понашања становника, попут просјачења, бескућника, продаје робе "на црно" на картонским кутијама и сл. Такође честе су жалбе на псе луталице, који нису ретка слика. Иако су ове теме пре свега везане за економско стање нашег друштва, труд да се елиминишу има значајне ефекте на општу слику сигурности.

6.5.4. Расвета и видео надзор

Истраживања потврђују да је на оним местима где је јавна расвета слаба или фрагментарна, повећавање нивоа расвете и њене густине, смањује страх од криминала и чини да се људи осећају сигурније. Однос између расвете и самог криминала (наспрот односу према страху од криминала) је нешто сложенији, мада скорашња истраживања указују да побољшање расвете може резултирати смањивањем криминала, нарочито тамо где је комбиновано са видео надзором и другим мерама за побољшање безбедности заједнице.

- Разноликост извора светлости

За различита окружења би требало размотрити и прилагодити различите изворе и моделе расвете, тј. мора се уважавати карактер локалног окружења. Скорашња истраживања указују да је, при датом интензитету расвете, бело светло корисније са становишта безбедности него обојено светло из натријумових извора високог притиска. Циљ повећања нивоа осветљења и избегавања дубоких сенки из сигурносних разлога, не искључује употребу различитих нивоа расвете и различитих извора као што су фокусни и разливени рефлектори, што би могло одговарати посебним подручјима као што су историјски или амбијентални делови града (Београдска тврђава, Кнез Михаилова улица, Скадарлија, Гардош ...). Тамо где се користи низак ниво расвете, целокупни урбани мобилијар би морао бити јако отпоран на вандалско деловање. Смерница за планску политику сугерише да су у осетљивим зонама пожељније содмијумске светиљке под високим притиском, са добро контролисаним расипањем светлости.

● Расипање светлости

Мора се водити рачуна да се штетни утицај светлосног расипања или тз. "светлосног загађења" сведе на минимум и да не изазива проблеме становницима, нити возачима, нити да има штетан ефекат на екологију и локални карактер подручја. Осветљењем површина треба омогућити пешацима да уоче препреке и друге опасности на путу, као и да буду свесни кретања осталих пешака у њиховој близини. Поред довољне средње вредности и равномерно хоризонталне осветљености, које се рачунају на нивоу тла, треба постићи и потребну расподелу вертикалне осветљености која ће омогућити да се околни пешаци препознају и да се предупреди евентуални агресивни напади. За небезбедне области минимална вредност полуцилиндричне осветљености у тачкама које су у висини лица пешака требају бити већа од 1 lux (лице другог пешака се може препознати на растојању од око 5 m, што се сматра довољним за избегавање евентуалног напада). У безбеднијим областима минимална вредност полуцилиндричне осветљености у тачкама које су у висини лица пешака требају бити већа од 0,5 lux за подручја са већом густином пешака, односно 0,3 lux за подручја у мирнијим крајевима.

● Правилно постављање јавног осветљења

Приликом постављања јавног осветљења треба водити рачуна да не дође до претераног бљештања и угрожавања приватности локалног становништва. На местима која су изложена деструктивним деловањем вандала, стубови јавног осветљења морају бити израђени од чврстог и отпорног материјала уз коришћење светиљки чији је протектор израђен од поликарбоната.

Са друге стране, ризична подручја у вечерњим и ноћним условима могу бити и неосветљена. Мрачна подручја делују обесхрабрујуће на присуство потенцијалних жртава и извршиоца криминалних радњи. Уколико је неопходно, могуће је поставити сигурносна светла која паљењем упозоравају на недозвољени приступ.

● Видео надзор

Већ смо навикли на сигурносне камере које се постављају на приватним стамбеним објектима високог стандарда, у тржним центрима и радњама, на стадионима, у возилима градског превоза. Њихова улога је двојака, заштита имовине и живота, превентива вандалског понашања али и у случају извршења криминалног дела помажу у идентификацији. У неким европским земљама овакав видео надзор је спроведен и на свим мање или више фреквентним јавним местима, па тако просечан грађанин у својим активностима у току дана буде снимљен и до 300 пута, што се прати у центрима за надзор јавног реда и мира. Иако ово звучи као ометање приватности грађана, засигурно у неким случајевима има врло позитивне ефекте. Из тог разлога видео надзор мора бити лако уочљив и у складу са законом мора бити истакнут натпис који обавештава да је објекат или подручје под видео надзором, што не само да информира грађане већ и повећава ефекат, односно одвраћа потенцијалног починиоца криминалних радњи. Да би се спречило уништавање видео камера и опреме, оне се постављају на одређеној висини ван домаћаја (око 3м) и у сигурносним кућиштима, тако да је избегнуто њихово ломљење или онеспособљавање објектива спрејом у боји.

Ефикасност видео надзора се постиже софистицираним камерама следећих карактеристика:

- резолуције од 2, 3, 5 и више мега пиксела;
- могућност оптичког зумирања око 40 пута, а

дигиталног око 15 пута;

- док је ниво осветљености од 0,1 до 1 lux;
- у неосветљеним подручјима, треба постављати инфрацрвене камере са сензорима, који региструју активности у условима смањене видљивости и при том активирају камере.

У скорој будућности видео надзора користиће се тзв. интелигентне безбедносне камере. Интелигентне безбедносне камере су камере које "мисле". Наиме ради се на истраживању камера које ће умети да препознају битне промене у околини и да их пореди са нормалним условима, да препознају "уље-за" и обавесте службе безбедности.

Препорука органима реда је да се што пре крене у припрему и реализацију овог вида надзора, посебно на прометним централним локацијама, у близини садржаја који генеришу пуно корисника (железничка станица, зелене пијаце) или на усамљеним деловима јавних шеталишта. Камере се могу поставити и на више објекте, какав је већ случај са техничком опремом која служи за праћење стања у саобраћају.

7. Закључак

Генерални закључак је да се становници и посетиоци Београда и даље осећају релативно безбедно у јавним градским просторима, а да су негативни утисци углавном резултат запажања и личног доживљаја простора, него што су базирана на искуствима. Међутим није на одмет применити мере безбедности када год и где год је то могуће, посебно у фази превенције. Ове мере не подразумевају велика улагања, могу се имплементирати већ у фази планирања и пројектовања, а остале представљају минималне интервенције у простору које дају добре ефекте.

Један од начина избора приоритета за реализацију је управо сарадња са грађанима и онима који су задужени за безбедност. Када се упореде жеље и запажања грађана са подацима којима располажу надлежни органи може се формирати врло јасна слика о томе које мере, на којим локацијама и којим редоследом треба применити. Из тог разлога препоручује се локалној самоуправи спровођење анкети или организовање трибина на којима грађани могли да укажу на своја запажања и изнесу своје идеје.

Чини се да проблем није само у индентификацији потреба, већ у имплементацији мера у оквиру планова и пројеката. Такође, када се ове мере позитивно примене често остаје проблем одржавања елемената урбаног дизајна на задовољавајућем нивоу, као и евентуалног побољшања на основу уочених недостатака.

Успешност примене мера захтева дугорочно управљање локацијом. Ако би се то занемарило, могло би се и ненамерно створити окружење које дозвољава појаву криминала. Од суштинског је значаја да постоји програмирани систем управљања у циљу одржавања физичког резултата пројекта, укључујући и управљање спољним просторима. Мора се испланирати редовно одржавање вегетације, травњака, стаза и терена, уклањање отпадака и графита, замена осветљења. Собзиром да већ постоји систем организованих јавних комуналних служби, потребно је само координирати њихов рад и обратити више пажње на аспект безбедности, која се у суштини врло лако постиже при редовном одржавању простора.

8. Литература

Booth C., Darke J. & Yeandle S. *Changing Places: Women's Lives in the City*, Palu Chapman Publishing, London, 1996.

Clarke R., *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies 2nd Edn.* Albany, N.Y.: Harrow and Heston, 1997.

Colomina B. (ed.) *Sexuality and Space*, Princeton Papers on Architecture, Princeton University, School of Architecture, Princeton, New Jersey, 1992.

Colquhoun, I., *Urban regeneration*, London: Batsford, 1995.

Curtin, L., Tilley, N., Owen, M. & Pease, K., *Developing Crime Reduction Plans: some examples from the Reducing Burglary Initiative*, Home Office Crime Reduction Research Series Paper, 2000.

Eklom, P., 'Less crime, by design'. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 539: 114-129 (Special review edition edited by Prof. Wesley Skogan, Northwestern University), 1995.

Eklom, P., 'Situational crime prevention' in Goldblatt, P. and Lewis, C. (eds.) *Reducing Offending: An Assessment of Research Evidence on Ways of Dealing with Offending Behaviour*. Home Office Research Study No. 187. London Home Office, 1998.

Farrington D & Welsh B., *Effects of improved street lighting on crime: a systematic review*, Home Office Research Study 251, 2002.

Greed C. & Roberts M. (ed.) *Introducing Urban Design, Interventions and Responses*, Longman, 1998.

Healey P. *Integrating the Concept of Social Diversity into Public Policy*, High Level Conference «Women in the City: Housing, Services and the Urban Environment», OECD, Paris, November 1994.

Hillier, B. and Shu S., 'Crime and urban layout: the need for evidence'. In: S. Ballintyne, K. Pease and V. McLaren (eds.), *Secure Foundations: Key Issues in Crime Prevention, Crime Reduction and Community Safety*. London: Institute for Public Policy Research, 2000.

Hillier, B., 'Can streets be made safe?', London: Space Syntax, 2002.

<http://www.saferfutures.org>
<http://www.wds.org.uk>

Oc, T. & Tiesdell, S., 'Towards safer city centres' in Oc, T. & Tiesdell, S. (eds), *Safer city centres: reviving the public realm*, London: Paul Chapman, 1997.

Pascoe, T. 1999, *Evaluation of Secured by Design in public sector housing*, Watford: Building Research Establishment

Poyner, B. & Webb, B. 1991, *Crime free housing*, Oxford: Butterworth Architecture (updated version in preparation)

Ravetz A. *Remaking Cities*, Croom Helm, London, 1980.

Schneider, R. & Kitchen, T., *Planning for crime prevention: a Transatlantic perspective*, London: Routledge, 2002,

Shaftoe, H., *Crime prevention and security in Great Britain*, Bristol: University of the West of England, 2002.

Tibbalds, F., *Making people-friendly towns*, Harlow: Longman, 1992.

Tilley, N. & Laycock, G., *Working out what to do: evidence-based crime reduction*, Home Office Crime Reduction Research Series Paper 11, 2002.

Безбеднија места, систем планирања и превенција криминала, Урбанистички завод Београда и Инжењерска комора Србије, 2007. (превод оригинала: "Safer Places –The Planning System and Crime Prevention" & "Secured by Design Principles - Concept", Office of the Deputy Prime Minister & Home Office, London, UK, 2004, <http://www.eukn.org>)

Друштво у превирању – социолошке студије неких аспеката друштвене трансформацијеу Србији; група аутора, приредила: Смиљка Томановић, Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, 2006.

Генерални план Београда 2021 (Службени лист Београда 27/03, 25/05)

Правилник о условима за планирање и пројектовање објеката у вези са несметаним кретањем деце, старих, хендикепираних и инвалидних лица (службени гласник Републике Србије 18/97).

Закључци 5. Међународне конференције "Приступ 2006: слобода кретања – (не)приступачно право?"

Безбедности на локалном нивоу, Центар за студије безбедности и истраживање тероризма, Институт за политичке студије у Београду, 2007.

<http://www.gsp.co.yu>
<http://www.sicjp.co.yu>

ГРАФИЧКИ ДЕО: Уметнуте карте

1. Обухват Генералног плана Београда 2021 (стр. 38-39)
2. Типологија урбаног ткива према намени и структури у обухвату ГП Београда(40-41)
3. Типологија урбаног ткива према намени и структури – централна зона (42-43)
4. Типологија јавних простора, детаљни приказ централне зоне (44-45)

Издавач
Мисија OEBS у Србији
Одељење за демократизацију
Demsec пројекат
Чакорска 1, Београд, Србија
www.osce.org/serbia

Аутор
ЈП Урбанистички завод Београда
Палмотићева 30, 11000 Београд
www.urbel.com

Није за комерцијалну употребу

Штампано у 300 примерака

Фебруар 2008.

Ставови изражени у овој публикацији припадају
искључиво ауторима и не одражавају нужно
ставове OEBS-а

ISBN

Publisher
OSCE mission to Serbia
Democratisation Department
Demsec project
Čakorska 1, Belgrade, Serbia
www.osce.org/serbia

Author
Town Planning Institute of Belgrade
30, Palmoticeva Str. 11000 Belgrade
www.urbel.com

Not for sale

Printed in 300 copies

February 2008.

The views expressed in this publication belong solely
to the authors and do not necessarily reflect the views
to the OSCE

